

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY BIAŁE BŁOTA
NA LATA 2017-2020**

**autor:
mgr Piotr Dąbrowski**

SPIS TREŚCI

1.0.

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

2.0.

UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

2.1.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

2.2.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece na zabytkami

2.3.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

2.4.

Prawo budowlane

2.5.

Ustawa o samorządzie gminnym

2.6.

Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

2.7.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

3.0.

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

3.1.

Strategie i programy europejski

3.2.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

3.2.1.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017

3.2.2.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

3.2.3.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

3.2.4.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

3.3.

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

3.3.1

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020

3.3.2

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020

3.3.3.

Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020

3.3.4.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego

3.3.5.

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego

3.3.6.

Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 (projekt).

4.0.

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1.

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

4.1.1.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gm. Białe Błota

5.0.

CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.1.

Zarys historii obszaru gminy

5.2.

NAJISTOTNIEJSZE ZABYTKI NIERUCHOME

5.2.1.

Obiekty sakralne

5.2.2

Obiekty rezydencjonalne i folwarki

5.2.3

Obiekty techniki

5.3.

Krajobraz kulturowy

5.4.

Zabytki ruchome

5.5.

Dziedzictwo niematerialne

6.0

FORMY OCHRONY ZABYTKÓW

6.1.

Formy ochrony prawnej

6.2.

Pozostałe formy ochrony

6.3

Ochrona dziedzictwa niematerialnego

7.0

OCHRONA ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY BIAŁE BŁOTA

7.1.

Światowego Dziedzictwa UNESCO, Pomniki Historii, Parki Kulturowe,

	obiekty na Liście Skarbów Dziedzictwa	
7.2.		
	Rejestr zabytków nieruchomych	
7.3.		
	Rejestr zabytków ruchomych	
7.4.		
	Ochrona strefowa i zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	
7.4.1.		
	Ochrona strefowa	
7.4.2.		
	Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	
7.5.		
	Ewidencja zabytków	
7.5.1.		
	Obiekty kubaturowe	
7.5.2.		
	Cmentarze	
7.5.3.		
	Stanowiska archeologiczne	
8.0		
	WNIOSKI I ZALECENIA	
9.0		
	ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	
9.1.		
	Priorytety i kierunki działań programu opieki	
9.2		
	Działania programu opieki	
10.0		
	INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	
11.0		
	ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	
12.0		
	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	
12.1.		
	Środki zagraniczne - fundusze europejskie	
12.2.		
	Środki krajowe	
12.3		
	Środki samorządowe	

1.0. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest artykuł 87 Ustawy o ochronie zabytków i opiece na zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 z 17 września 2003, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).

Gminny program opieki nad zabytkami ma na celu (art.82 ust. 2):

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Art. 21 wskazuje, że podstawą do sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest ewidencja zabytków.

Elementy zawarte w gminnym programie opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 19 ust.2 uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art.87. ust.3).

Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art.87. ust.4).

Z realizacji programu wójt gminy sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (art.87. ust.5).

2.0. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

2.1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z art. 5 Konstytucji: *„Rzeczpospolita Polska strzeże/.../ strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*.

2.2. Ustawa o ochronie zabytków i opiece na zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece na zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 z 17 września 2003, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) jest podstawowym aktem regulującym kwestie ochrony i opieki nad zabytkami.

Art. 3 ustawy definiuje podstawowe terminy z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami (terminy używane w niniejszym opracowaniu są zgodne z cytowaną Ustawą).

Art. 4 określa działania rozumiane jako ochrona zabytków, wskazując jednocześnie administrację publiczną jako podstawowego wykonawcę działań. Zgodnie z art.4 jako ochronę zabytków uważa się działania mające na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 6 Ustawy o ochronie i opiece, bez względu na stan zachowania, podlegają:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
 - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7 Ustawy określa podstawowe formy ochrony prawnej zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
 - 2) uznanie za pomnik historii,
 - 3) utworzenie parku kulturowego,
 - 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
- Ustawowe formy ochrony omówiono w rozdziale 8.0.

2.3. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.) określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy – przyjmując ład przestrzenny i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań (art.1, ust.1).

Według Ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.:

walory architektoniczne i krajobrazowe oraz wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1, ust.2).

Dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, którego ustalenia są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych (art.9.1) . W studium uwzględnia się uwarunkowania wynikające m.in. z:

-wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego

- stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art.10.1)

jak również określa obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust.2).

Według art. 14.1 w celu ustalenia przeznaczenia terenów, w tym dla inwestycji celu publicznego, oraz określenia sposobów ich zagospodarowania i zabudowy rada gminy podejmuje uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Określa się w nim obowiązkowo m.in.: zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2).

Projekt planu, w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, musi zostać uzgodniony z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 17, ust. 6).

W sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego, na poszczególnych szczeblach określonych w art. 51 ust.1 Ustawy, decyzje wydaje się po uzgodnieniu m.in. z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 53, ust. 4).

2.4. Prawo budowlane

Ustawa – Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz.U. 1994 nr 89 poz. 414 z późn. zm.) normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach (art. 1).

Obiekt budowlany wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej, zapewniając : ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską (art. 5, ust. 1).

W przypadku budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską dopuszcza się **odstępstwo od przepisów techniczno-budowlanych**, o których mowa w art. 7 Ustawy, po uzyskaniu pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów; (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Remonty przeprowadzane w obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz usytuowanie na obiektach tablic i urządzeń reklamowych wymaga uzyskania pozwolenia na budowę (art.29, ust. 2, pkt 1 i pkt 6.). Natomiast instalacja krat w analogicznych obiektach podlega zgłoszeniu (art.30, ust. 1, pkt 3a).

W przypadku innych prac budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, określonych w art. 30, właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować: pogorszenie stanu zachowania zabytków (art.30 ust. 7, pkt 2).

Zgodnie z art. 39, ust. 1: prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W przypadku prac rozbiórkowych budynków i budowli obiekty wpisane do rejestru zabytków lub/i objęte ochroną konserwatorską każdorazowo wymagają uzyskania pozwolenia (art. 31, ust 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych (art. 39, ust. 2).

2.5. Ustawa o samorządzie gminnym

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm.) wskazuje wśród zadań własnych gminy: zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty między innymi w zakresie spraw dotyczących ładu przestrzennego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami a także zieleni gminnej i zadrzewień oraz cmentarzy gminnych (art. 7, ust. 1).

Do wyłącznej właściwości rady gminy należy m.in.: uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 18, ust. 2, pkt 5).

2.6. Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko

Ustawa z dnia 3 października 2008 r. (Dz. U. 2008 nr 199 poz.1227) określa zasady i tryb postępowania w sprawach:

- udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie, ocen oddziaływania na środowisko, a także zasady udziału społeczeństwa w ochronie środowiska jak i określa organy administracyjne właściwe w tych sprawach (art. 1).

Organy administracji są obowiązane do udostępniania każdemu informacji o środowisku i jego ochronie znajdujących się w ich posiadaniu lub które są dla nich przeznaczone (art. 8) ,w tym dotyczących stanu obiektów kultury i obiektów budowlanych (art. 9, ust.1, pkt 6) w zakresie, w jakim oddziałują na nie lub mogą oddziaływać:

- a) stany elementów środowiska, o których mowa w art. 9, ust. 1 pkt 1, lub
- b) przez elementy środowiska, o których mowa w art. 9, ust. 1 pkt 1 – emisje i zanieczyszczenia, o których mowa w art. 9, ust. 1 pkt 2, oraz środki, o których mowa w art. 9, ust. 1 pkt 3.

Według art. 46, ust.1 studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, plany zagospodarowania przestrzennego oraz strategie rozwoju regionalnego wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Odstąpienie od strategicznej oceny możliwy jest na warunkach określonych przez art. 48 i 49.

Organ opracowujący projekt dokumentów wymagających strategicznej oceny oddziaływania na środowisko , o którym mowa w art. 46 lub 47, sporządza prognozę oddziaływania na środowisko,

która m.in. określa, analizuje i ocenia przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnio-terminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne na środowisko, w tym na krajobraz oraz zabytki (art. 51 ust. 2 pkt e).

W ramach oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko określa się, analizuje oraz ocenia bezpośredni wpływ danego przedsięwzięcia m.in. na zabytki (art. 62 ust 1 pkt 1).

Obowiązek przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko dla planowanego przedsięwzięcia mogącego potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko stwierdza, w drodze postanowienia, organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, uwzględniając m.in. usytuowanie przedsięwzięcia uwzględniające, pośród innych, także obszary o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne (art. 63 ust 2).

Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko powinien zawierać m.in. opis istniejących w sąsiedztwie lub w bezpośrednim zasięgu oddziaływania planowanego przedsięwzięcia zabytków chronionych na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 66 ust. 1 pkt 3) a także uzasadnienie proponowanego przez wnioskodawcę wariantu, ze wskazaniem jego oddziaływania m.in. na zabytki i krajobraz kulturowy, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków (art. 66 ust. 1 pkt 7). Oprócz tego, w przypadku dróg, będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko raport powinien zawierać określenie założeń do:

- ratowniczych badań zidentyfikowanych zabytków znajdujących się na obszarze planowanego przedsięwzięcia, odkrywanych w trakcie robót budowlanych,
- programu zabezpieczenia istniejących zabytków przed negatywnym oddziaływaniem planowanego przedsięwzięcia oraz ochrony krajobrazu kulturowego; a także analizę i ocenę możliwych zagrożeń i szkód dla zabytków chronionych na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności zabytków archeologicznych, w sąsiedztwie lub w bezpośrednim zasięgu oddziaływania planowanego przedsięwzięcia (art. 66 ust. 1 pkt 10).

2.7. Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Podstawą definiującą pojęcie dziedzictwa niematerialnego jest Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dnia 17 października 2003 roku, ratyfikowana przez Prezydenta RP dnia 8 lutego 2011 roku. (Dz. U. 2011 nr 172 poz. 1018)

Art. 2, ust. 1 Konwencji definiuje „niematerialne dziedzictwo kulturowe” jako praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności - jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu powyższej definicji, przejawia się między innymi w następujących dziedzinach:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe,
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. (art.2 ust 2)

W myśl art. 11 każde Państwo-Strona zobowiązane jest:

- a. podjąć niezbędne środki w celu zapewnienia ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium;
- b. w zakresie środków ochrony, o których mowa w Artykule 2 ustęp 3, określić i zdefiniować różne elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium, korzystając przy tym z pomocy wspólnot, grup oraz właściwych organizacji pozarządowych. (art. 11)

Art. 12 wskazuje inwentaryzację jako podstawowe narzędzie ochrony dziedzictwa niematerialnego, zobowiązując sygnatariuszy do sporządzania, w sposób odpowiedni do własnej sytuacji, jeden lub kilka rejestrów niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium. Rejestry te będą regularnie uaktualniane.

Poza tym, zgodnie z art. 13, w celu zapewnienia ochrony, rozwoju i promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium, każde Państwo-Strona dąży do:

- a) prowadzenia ogólnej polityki zmierzającej do wyznaczenia niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączania ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego,
- b) wyznaczenia lub ustanowienia jednego lub kilku organów odpowiedzialnych za ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na jego terytorium,
- c) rozwijania studiów naukowych, technicznych i artystycznych, jak również metodologii badań, w celu skutecznej ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w szczególności jego zagrożonych elementów,
- d) przedsięwzięcia odpowiednich środków prawnych, technicznych, administracyjnych i finansowych mających na celu:
 - I. wspieranie tworzenia lub rozwoju ośrodków szkolenia w zakresie zarządzania zasobami niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz przekazywania tego dziedzictwa poprzez fora i przestrzenie przeznaczone do jego odtwarzania lub wyrażania,
 - II. umożliwianie dostępu do niematerialnego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym przestrzeganiu zwyczajów rządzących dostępem do niektórych jego elementów,
 - III. powoływanie instytucji dokumentujących niematerialne dziedzictwo kulturowe i umożliwiających dostęp do tego dziedzictwa.

Art. 15 podkreśla znaczenie udziału wspólnot, grup i jednostek w ochronie dziedzictwa niematerialnego, zobowiązując Państwa-Strony do zapewnienia jak najszerszego udziału wspólnot, grup oraz, gdy to właściwe, jednostek, które tworzą, zachowują i przekazują następnym pokoleniom takie dziedzictwo, a także do aktywnego włączania ich w zarządzanie nim.

3.0. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

3.1. Strategie i programy europejskie

Spośród ratyfikowanych przez RP europejskich aktów prawnych szczególne znaczenie mają:

-Konwencji Ramowej Rady Europy w Sprawie Znaczenia Dziedzictwa Kulturowego dla Społeczeństwa z 27 października 2005 roku będąca elementem Traktatu z Lizbony zmieniającego traktat o Unii Europejskiej i traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską.

-Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego z dn. 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. 1996 nr 120 poz. 564)

-Europejska Konwencja krajobrazowa z 20 października 2000 r. (Dz. U. 2006 nr 14 poz. 98)

3.2. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

3.2.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017

Został przyjęty Uchwałą Rady Ministrów nr 125/2014 z dnia 24 czerwca 2014 r.

Celem głównym *Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014–2017* jest „wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Cel ten pozwolił określić trzy cele szczegółowe, którym przypisano określone kierunki działań, a tym odpowiednie zadania. Celami szczegółowymi programu są:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,

Kierunki:

- Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C)

- Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego
- Wypracowanie jednolitych standardów działań konserwatorskich w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych.
- Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.
- Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C).

Realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenie dla dziedzictwa archeologicznego.

2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,

Kierunki:

- Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.
- Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.
- Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.
- Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Kierunki:

- Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, FARO 2005.
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości Narodowej i społeczności lokalnych.
- Promocja zasobów dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.
- Zwiększenie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Program finansowany jest ze środków budżetu państwa. Uzupełnieniem programu jest system dofinansowania w Programach Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Na rok 2017 Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłosił następujące programy:

- Programy z zakresu twórczości artystycznej i edukacji kulturalnej;
- Programy z zakresu literatury i promocji czytelnictwa;
- Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego;
- Programy infrastrukturalne;
- inne programy.

3.2.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Przyjęta przez Radę Ministrów 25 września 2012 r. jest główną strategią rozwojową w średnim horyzoncie czasowym, wskazującą strategiczne zadania państwa. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne - *Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna*.

Strategia ma być również odniesieniem na gruncie krajowym dla nowej generacji dokumentów strategicznych przygotowywanych w Polsce na potrzeby programowania środków Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

Dokument w wielu miejscach zwraca uwagę na czynniki związane z kulturą zarówno w zakresie jej rozwoju, dostępności a także ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem

I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego

Zakłada zdecydowane zwiększenie stopnia pokrycia planami zagospodarowania przestrzennego powierzchni kraju oraz obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących m.in.: tereny związane z ochroną i użytkowaniem dziedzictwa kulturowego.

Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe

I.2.1. Modernizacja struktury wydatków publicznych

Zakłada koncentrację i ukierunkowanie środków budżetowych na wybranych obszarach, które w największym stopniu przyczyniają się do zwiększania konkurencyjności gospodarki, wraz z próbą modernizacji struktury wydatków publicznych polegająca na stopniowej realokacji struktury wydatków publicznych w kierunku zwiększania wydatków na działania rozwojowe – m.in. w obszarze kultury.

Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela

I.3.2. Rozwój kapitału społecznego

Promowane będzie uczestnictwo w kulturze poprzez otwarty dostęp do zasobów cyfrowego dziedzictwa, rozwój infrastruktury kultury i kształcenie podstawowych kompetencji kulturowych, w tym umiejętności korzystania z mediów cyfrowych przez wszystkich obywateli. Na obszarach wiejskich położony zostanie nacisk na poprawę dostępu do usług kulturalnych i ich jakość.

Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.

II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych

Wskazuje na konieczność rozwoju podaży usług internetowych, w tym digitalizacji zasobów dziedzictwa narodowego. Podkreślono w tym punkcie rolę instytucji publicznych w wypracowaniu standardów tego procesu i konieczność zagwarantowania właściwego przechowywania zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa narodowego. Jednym z podstawowych celów digitalizacji jest rozpowszechnianie zcyfrowanych zasobów. Aby stworzyć właściwe warunki do udostępniania tych zasobów należy również dostosować odpowiednie przepisy prawa autorskiego.

Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych

III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych

Punkt ten przewiduje szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych wraz z rozwojem niezbędnej infrastruktury m.in. w obszarze usług kulturalnych, takich jak digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego.

Zapowiada również zwiększenie wsparcia przez Państwo roli podmiotów niepublicznych, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotów ekonomii społecznej, w oferowaniu usług oraz w określaniu sposobu ich udostępniania.

Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych

III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich

Wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej — w tym infrastruktury kulturalnej — oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, a także wpływa na budowanie silnej pozycji konkurencyjnej ośrodków miejskich.

III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich

Punkt ten zakłada eliminowanie barier strukturalnych występujących na obszarach wiejskich poprzez wsparcie rozwoju obszarów wiejskich zmierzające w kierunku podnoszenia poziomu i jakości życia na wsi, w tym również poprawę dostępu do edukacji, kultury i usług publicznych.

3.2.3. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 przyjęta została przez Radę Ministrów w 2005r.

Strategicznymi obszarami w okresie programowania 2004-2020 są:

- a) promocja czytelnictwa i wsparcie sektora książek i wydawnictw,
- b) ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków,
- c) rozwój szkolnictwa artystycznego, w tym rozbudowa i modernizacja infrastruktury oraz unowocześnianie programów edukacji artystycznej i dostosowanie ich do rynku pracy,
- d) wzmocnienie efektywności działania i roli instytucji artystycznych w kreowaniu sfery kultury, w tym i promocji polskiej twórczości artystycznej,

- e) stworzenie systemu wspierania współczesnej twórczości artystycznej, stworzenie instytucji zajmujących się jej dokumentowaniem, gromadzeniem i udostępnianiem.

Cele Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020:

Cel strategiczny/nadrzędny:

ZRÓWNOWAŻENIE ROZWOJU KULTURY W REGIONACH

Cele cząstkowe /uzupełniające:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych
8. Efektywna promocja twórczości.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele cząstkowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w NSRK – Narodowe Programy Kultury:

- Czytelnictwo i sektor książki *NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki*
- Dziedzictwo kulturowe *NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*
- Instytucje artystyczne i promocja twórczości *NPK Rozwój instytucji artystycznych*
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców - *NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych* - *Sztuka współczesna NPK Znaki Czasu*

Cele operacyjne NRSK na lata 2004-2020 określa 11 programów operacyjnych Ministra Kultury. Programy operacyjne stanowią, zgodnie z metodologią przyjętą dla dokumentów wchodzących w NPR na lata 2007-2013, uszczegółowienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury.

Programy operacyjne są formułowane na podstawie NSRK na lata 2004-2020, ogłaszane decyzją Ministra Kultury wraz z alokacją finansową na dany rok budżetowy.

Wsparcie finansowe w ramach programów udzielane jest beneficjentom na podstawie następujących aktów prawnych:

- rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury (Dz.U. Nr 24, poz. 200),
- rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej Funduszu Promocji Kultury(Dz.U. Nr 24, poz. 201),
- rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia 2005 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa wykonywanych przez samorządowe instytucje filmowe i instytucje kultury oraz udzielania dotacji na te zadania (Dz. U. Nr 74, poz.646),
- rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (rozporządzenie skierowane do publikacji).

Realizacja poszczególnych zadań, czy projektów w ramach programów operacyjnych odbywa się zgodnie z zasadą równego traktowania i niedyskryminacji. Należy podkreślić, iż wprowadzone programy operacyjne będą uwzględniały potrzeby osób niepełnosprawnych umożliwiając im szeroki udział w życiu kulturalnym.

3.2.4. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Celem głównym Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 będzie poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Program przewiduje 14 podstawowych działań. W ramach działania „*Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich*” zakłada się:

- 1) poprawę warunków życia na obszarach wiejskich poprzez zapewnienie dostępu do podstawowych usług, w tym infrastruktury kulturalnej, dla ludności zamieszkującej obszary wiejskie.
- 2) wprowadzenie możliwości dofinansowania inwestycji dotyczących odnawiania obiektów zabytkowych, lub charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie oraz związanych z zagospodarowaniem przestrzeni publicznej pozwoli zachować dziedzictwo kulturowe i specyfikę obszarów wiejskich.

Realizacja działania odbywać się będzie w ramach poddziałań:

- 1) Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej, w ramach którego przewiduje się:
 - odnawianie lub poprawa stanu obiektów budowlanych, w tym zabytkowych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego,
 - zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.
- 2) Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury
 - 2.1 Budowa, przebudowa, modernizacja lub wyposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej.
 - 2.2 Budowa przebudowa, modernizacja lub wyposażenie targowiska lub obiektu budowlanego przeznaczonego na cele promocji lokalnych produktów i usług.

3.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

3.3.1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020

W obowiązującej strategii województwa kujawsko-pomorskiego zasadnicze zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego zostały zawarte w drugim priorytetowym obszarze działań – „Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu”.

Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego

Dziedzictwo kulturowe, najczęściej postrzegane jako świadectwo przeszłości, bywa znaczącym czynnikiem rozwoju w przyszłości. Zróżnicowane dziedzictwo kulturowe występujące w kujawsko-pomorskim, ze względu na unikalność niektórych jego zasobów, staje się znakiem rozpoznawczym regionu, jest czynnikiem przyciągającym do niego potoki ruchu turystycznego a więc także czynnikiem rozwoju gospodarczego.

Aby dziedzictwo kulturowe mogło być efektywnym instrumentem promocji regionu, winno mieć odpowiednią, w pełni ukazującą jego walory prezentację. W odniesieniu do zabytków architektury i urbanistyki oznacza to dobry ich stan techniczny, w odniesieniu do zabytków ruchomych odpowiednio atrakcyjnie zaaranżowane ich kolekcje, zaś – na przykład - w odniesieniu do przejawów kultury duchowej, tradycji, odpowiednie ich atrakcyjne prezentacje.

Zachowanie dziedzictwa kulturowego

Stan techniczny znacznej części zasobów dóbr kultury materialnej, zwłaszcza zabytków architektury i urbanistyki regionu kujawsko-pomorskiego jest niezadowolający, a wielu obiektów i zespołów urbanistycznych wręcz zły. Brak systematycznych działań konserwatorskich może skutkować ich bezpowrotną utratą.

Zachowanie bogatego dziedzictwa kulturowego regionu w jak najlepszym stanie i z zamiarem jego wielokierunkowego użytkowania, wymaga zróżnicowanych ze względu na bogactwo form działań konserwatorskich (remontowych, rekonstrukcyjnych, innych). Jednym z takich działań, umożliwiającym właściwą ochronę i jednocześnie udostępnienie licznych obiektów dziedzictwa kulturowego jest ich multimedialna prezentacja przy wykorzystaniu technik informatycznych (digitalizacji). Za ich pośrednictwem liczne, unikalne eksponaty zbiorów muzealnych i bibliotecznych, mogą być bezpośrednio dostępne w celach informacyjno- edukacyjnych, promocyjnych i innych.

Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych

Dziedzictwo kulturowe, w szczególności zaś obiekty zabytkowej architektury przeznaczone w przeszłości do określonego użytkowania, mogą, winny być adaptowane do spełniania nowych funkcji. Mogą one służyć dla ekspozycji obiektów, być wykorzystywane jako pomieszczenia prezentacji twórczości artystycznej, dla aktywności rekreacyjnej, w tym nawiązującej to tradycji historycznej itp. Tego rodzaju adaptacje przybliżą te obiekty ludziom współczesnym, ożywią je i fragmenty osiedli w których się znajdują, mogą stać się źródłem dochodów, które będzie można przeznaczać na przykład na ich należyte utrzymanie.

Dziedzictwo kulturowe – jego rola, promocja i ochrona – znalazły się również wśród innych Obszarów działań:

Priorytetowy obszar działań nr 1 Rozwój nowoczesnej gospodarki, w ramach działania 1.3. „Promocja rozwoju turystyki”:

„W strukturze oferty produktów turystycznych zdecydowanie większym stopniu aniżeli dotąd, winny znaleźć się produkty turystyki specjalistycznej, jak np.:/.../ poznawanie zabytków i innych przejawów dziedzictwa kulturowego, propozycje atrakcyjnej rozrywki kulturalnej, adresowane do konkretnych grup turystów”.

Priorytetowy obszar działań 2. Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej

Regionu, w ramach działania 2.1. „Wspieranie sieci osadniczej” przewiduje się rewitalizację miast i wsi:

– rewitalizację zdegradowanych obszarów zasiedlonych dla polepszenia ich zasobów mieszkaniowych, ochrony i rewaloryzacji zasobów zabytkowych z nadaniem im nowych funkcji (np. kulturalnej, turystycznej), wywołania ożywienia społeczno-gospodarczego,
- odnowę wsi, dla poprawy warunków życia i pracy, podniesienia atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej, zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych oraz aktywizacji społeczności wiejskich.

W ramach działania 2.3 „Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego” zakłada się rozwój informatycznych usług publicznych, tym także „udostępnianie baz danych zasobów twórczości artystycznej, dziedzictwa kulturowego, informacji krajoznawczo-turystycznej itp.”

3.3.2. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE PLAN MODERNIZACJI 2020+

We wstępnej waloryzacji województwa za jeden z głównych potencjałów endogenicznych, mogący oddziaływać wzrostem na poziom życia oraz markę regionu, uznano: „Unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe stanowiące podstawę dla rozwoju specjalistycznej oferty turystycznej”. Ma to szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ze względu na ściśle powiązanie walorów jakimi są zabytki z tą dziedziną gospodarki.

W projekcie wyróżniono następujące osie priorytetu:

- Konkurencyjna gospodarka
- Modernizacja wsi i miast
- Silna metropolia
- Nowoczesne społeczeństwo

oraz zidentyfikowano osiem celów strategicznych:

- Dostępność i spójność
- Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
- Gospodarka i miejsca pracy
- Innowacyjność
- Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

- Bezpieczeństwo
- Sprawne zarządzanie
- Tożsamość i dziedzictwo

Zapisy które można łączyć z problematyką ochrony dóbr kultury znalazły się w kilku celach strategicznych, spośród których bezpośrednio ze środowiskiem kulturowym wiąże się:

Cel strategiczny: Tożsamość i dziedzictwo

Cel ten skupia się na budowaniu identyfikacji regionalnej oraz rozpoznawalnej marki regionu z wykorzystaniem m.in. zasobów kulturowych.

„Dziedzictwo naszego regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania, odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, niezbędne także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.”

Kierunki działań

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Promocja marki województwa

Przedsięwzięcia o znaczeniu kluczowym

1. Podjęcie działań na rzecz budowy marki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego
2. Wykreowanie flagowych wydarzeń kulturalnych regionu
3. Podjęcie działań na rzecz upowszechniania wiedzy o województwie wśród jego mieszkańców
4. Opracowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego
5. Rozwój projektu Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej

Gospodarka i miejsca pracy

Samorząd wojewódzki traktuje turystykę jako jedną z gałęzi gospodarki, która ma niezwykle mocne szanse stać się wiodącą w regionie. Na szczególne wsparcie mogą liczyć w tym zakresie dwie tendencje:

- 1) „produkty markowe oraz wszelkie nowe trendy w turystyce (spełniające wspomniane powyżej kryteria). Na większą skalę zamierza się gospodarczo wykorzystać markę szlaków turystycznych (Piastowskiego, Fryderyka Chopina, bł. Ks. Jerzego Popiełuszki, Fortyfikacji, Gotyckiego); wykorzystaniem aktualnych trendów ma być rozwój turystyki militarnej (np. twierdza w Grudziądzu, koszary w Chełmnie)”,
- 2) lecznictwo uzdrowiskowe.

Pakiet ten został zaliczony do przedsięwzięć o znaczeniu kluczowym.

Warte uwagi, zwłaszcza w kontekście ochrony dziedzictwa niematerialnego, są planowane zmiany w charakterze placówek kultury, które zostały zawarte w celu strategicznym:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

W ramach działań przewiduje się w funkcjonowaniu „lokalnych placówek kultury /.../, które zamierza się przekształcić w lokalne placówki rozwoju społecznego („orliki kultury”). Zakłada się poszerzenie rodzaju prowadzonej przez nie działalności, tak by angażowały i integrowały większość lokalnych społeczności. Utrzyma się ich wysoką rolę w zakresie kultury, a poprzez wprowadzenie dodatkowej oferty umożliwiającej aktywizację społeczną (np. w zakresie /.../ przybliżania historii i kultury regionu) staną się one centrami rozwoju społecznego, „transferującymi” innowacyjność w życiu codziennym na poziomie lokalnym.”

Jako jedno z przedsięwzięć kluczowych wymienia się: „Opracowanie i wdrożenie regionalnego standardu funkcjonowania lokalnych placówek rozwoju społecznego poprzez poszerzenie oferty gminnych instytucji kultury”.

3.3.3. Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020

W udostępnionej wersji Programu zakres działań wiążący się z ochroną dóbr kultury zawarty został w

Oś priorytetowa 3. Cyfrowy region

Cel osi priorytetowej:

Celem głównym jest wzrost znaczenia usług elektronicznych w gospodarce oraz w życiu publicznym, w tym poprawa jakości życia mieszkańców regionu poprzez rozwój e-usług.

Obszar wsparcia:

Znaczące wsparcie zamierza się przeznaczyć również na digitalizację zasobów kulturowych naukowych i edukacyjnych w województwie oraz zapewnienie cyfrowego szerokiego do nich dostępu. Przyczyni się to do udostępnienia na szeroką skalę zasobów publicznych.

Typy beneficjentów:

- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa,
- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki sektora finansów publicznych,
- szkoły wyższe,
- podmioty wykonujące działalność leczniczą, w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej,
- posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną.

Oś priorytetowa 6. Region przyjazny środowisku

Cel osi priorytetowej:

Celem głównym jest ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego w regionie oraz ochrona dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Cele szczegółowe:

- poprawa gospodarki wodno-ściekowej i gospodarowania odpadami,
- ochrona i poprawa jakości środowiska przyrodniczego,
- ochrona dziedzictwa kulturowego,
- zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń powietrza.

Obszar wsparcia:

Ważnym obszarem interwencji jest też ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego realizowane inwestycje stanowią będą uzupełnienie, realizowanych w najważniejszych obiektach z punktu widzenia ochrony dziedzictwa narodowego, projektów z poziomu krajowego. Interwencja zostanie skierowana na projekty infrastrukturalne realizowane w instytucjach kultury i obiektach zabytkowych, a także konserwację zabytków ruchomych. Uzupełniająco realizowane będą działania z zakresu promocji kultury pod kątem komercyjnego wykorzystania dziedzictwa kulturowego regionu (np. produkt regionalny).

W ramach osi priorytetowej 6. wsparcie uzyskają wyłącznie projekty o kluczowym dla województwa kujawsko-pomorskiego znaczeniu. Pozostałe działania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego wspierane będą w ramach osi przeznaczonej na realizację polityki miejskiej (oś priorytetowa 11) oraz osi ukierunkowanej na rozwój lokalny kierowany przez społeczność (oś priorytetowa 12).

Typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia,
- organizacje pozarządowe,
- podmioty wykonujące usługi publiczne z ww. zakresu,
- administracja rządowa,
- mikro i małe przedsiębiorstwa.

Oś priorytetowa 7. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu

Cel osi priorytetowej:

Celem głównym jest poprawa dostępności zewnętrznej i spójności wewnętrznej regionu,

służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu przez wymianę ekonomiczną i zapewniających dostępność komunikacyjną.

Cele szczegółowe:

- zwiększenie mobilności regionalnej poprzez połączenia z siecią TEN-T,
- integracja komunikacyjna regionu,
- aktywizacja dróg wodnych w regionie.

Typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- administracja państwowa.

Oś priorytetowa 11. Polityka miejska

Cel osi priorytetowej:

Rozwój współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych miast metropolitalnych, subregionalnych oraz powiatowych.

Cele szczegółowe:

- wzrost dostępności komunikacyjnej miast z ich obszarami funkcjonalnymi,
- ograniczenie tzw. „niskiej emisji”,
- wzrost efektywności energetycznej w budownictwie mieszkaniowym,
- ochrona dziedzictwa kulturowego,
- wzrost powierzchni „zielonych” obszarów miejskich.

Obszar wsparcia:

W ramach osi priorytetowej 11. interwencja skierowana zostanie na następujące wydzielone obszary:

1. Metropolia Bydgosko-Toruńska
2. Miasta subregionalne (Włocławek, Grudziądz, Inowrocław)
3. Miasta powiatowe

/.../ Wsparcie miast subregionalnych oraz miast powiatowych, podobnie jak w przypadku Metropolii Bydgosko-Toruńskiej, polegać będzie na wzmacnianiu powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych miast z ich otoczeniem. Szczegółne interwencje zostaną skierowane na realizację zintegrowanych działań rewitalizacyjnych oraz pobudzających rozwój gospodarczy miast oraz obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie. W przypadku miast subregionalnych wsparcie realizowane będzie w ramach ZIT dla danego miasta /.../.

Wsparcie na poszczególnych obszarach dotyczyć będzie też ochrony dziedzictwa kulturowego.

W odróżnieniu od zakresu wsparcia w ramach Priorytetu 6, wsparcie w tej Osi skierowane będzie głównie na projekty o znaczeniu lokalnym.

Wsparcie w ramach osi realizowane będzie poprzez:

- rozwój inteligentnego systemu transportu niskoemisyjnego w miastach i ich obszarach funkcjonalnych,
- wspieranie wdrożenia planów gospodarki niskoemisyjnej,
- wspieranie modernizacji energetycznej budynków mieszkaniowych,
- wspieranie ochrony, rozwoju i promocji zasobów kulturowych i turystycznych,
- rekultywację terenów zdegradowanych poprzez udostępnienie ich dla mieszkańców lub wprowadzenie na ten teren nowych inwestycji,
- rewitalizację społeczno-gospodarczą.

Typy beneficjentów:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- administracja rządowa,
- organizacje pozarządowe,
- wspólnoty mieszkaniowe,
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Oś priorytetowa 12. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

Cel osi priorytetowej:

Rozwój społeczno-gospodarczy społeczności lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem wsparcia inicjatyw oddolnych.

Cele szczegółowe:

- wzrost aktywności społeczności lokalnych w moderowaniu rozwoju lokalnego,

- poprawa warunków do tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw lokalnych,
- poprawa jakości edukacji w małych miastach i na obszarach wiejskich.

Typy beneficjentów:

- Lokalne Grupy Działania,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- organizacje pozarządowe,
- mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (w tym producenci rolno-spożywczy),
- kościoły i związki wyznaniowe.

3.3.4. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego

Na terenie województwa obowiązującym dokumentem planistycznym jest „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”, uchwalony w 2003 roku.

Planistyka regionalna podporządkowana jest „zbudowaniu struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”.

Plan uwzględnia problematykę dziedzictwa kulturowego w trzech podstawowych zakresach:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- dbałość o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

Plan odnosi się do dwóch stref przestrzennych, w ramach których przedstawiono kierunki działań:

- 1) sfera osadnicza – rozwój i kształtowanie sieci osadniczej odbywać musi się w sposób prowadzący do wzmocnienia potencjału, podniesienia jakości życia mieszkańców oraz optymalnego wykorzystania walorów turystycznych i ochronę dziedzictwa kulturowego,
- 2) sfera środowiska przyrodniczego i kulturowego – nadrzędny cel, jakim jest zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, należy kontynuować systemowe działania w zakresie ochrony walorów krajobrazu kulturowego.

3.3.5. Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego przewiduje podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej regionu prowadzące do wygenerowania większego ruchu turystycznego.

Cele operacyjne uwzględniające problematykę dziedzictwa kulturowego:

- dbałość o zasoby środowiska kulturowego i przyrodniczego – renowacja zasobów dziedzictwa kulturowego o szczególnym znaczeniu dla turystyki,
- rozwój produktu turystycznego województwa – wzmacnianie funkcji kulturalnej miast oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia ruchu turystycznego.

3.3.6 Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 (projekt).

Projekt wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami bazuje na trzech celach, z których wyłoniono kierunki działań:

1. Zachowanie dziedzictwa materialnego

Kierunki działań:

- Ochrona ustawowa
- Prace konserwatorskie i restauratorskie
- Edukacja
- Ład przestrzenny
- Dokumentacja i popularyzacja

2. Zachowanie dziedzictwa niematerialnego

Kierunki działań:

- Ochrona
- Edukacja

- Zachowanie
 - Dokumentacja i badania
3. Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań:

- Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony
- Edukacja

4. Wzrost konkurencyjności regionu

Kierunki:

- Ochrona
- Promocja
- Edukacja
- Zagospodarowanie

Kierunki działań zostaną uszczegółowione do postaci konkretnych działań realizowanych lub wspieranych (w tym finansowo) przez samorząd województwa.

4.0. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

4.1.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gm. Białe Błota – Uchwała NR RGK.0007.56.2016 Rady Gminy Białe Błota z dnia 23 maja 2016 r.

W części dotyczącej uwarunkowań wskazano urządzenia hydrotechniczne Kanału Bydgoskiego i Noteckiego oraz zabytkowe obiekty sakralne, mieszkalne, cmentarze jako obiekty o walorach zabytkowych identyfikujące krajobraz kulturowy.

Podano również wykaz obszarów i obiektów objętych ochroną konserwatorską w ramach stref ochrony i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Wśród celów ochronnych polityki przestrzennej gminy wymieniono:

- stymulowanie przedsięwzięć przywracających wartości środowiska przyrodniczo-kulturowego poprzez inwestycje infrastrukturalne i rozszerzenie prawnych form ochrony przyrody,
- ochrona historycznie ukształtowanych terenów zielonych otwartych przed intensywną urbanizacją,
- bezwzględna ochrona najcenniejszych wartości środowiska przyrodniczego i kulturowego
- zachowanie i wzmacnianie spójności systemów terenów wskazanych do ochrony w gminie z terenami chronionymi poza gminą

Wśród zasad polityki przestrzennej ustalono m.in. zasadę uwzględniania zagadnień ochrony środowiska przyrodniczego i lokalnych wartości zasobów środowiska kulturowego we wszystkich działaniach związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym gminy, w tym związanych ze zmianami zagospodarowania.

Określono również obszar i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. W zapisach uznano, że celem rozwoju i zagospodarowania gminy w sferze ochrony dziedzictwa kultury, jest utrzymanie ciągłości jego rozwoju oraz poprawa estetyki i wzbogacenie atrakcyjności fragmentów zdegradowanych i dysharmonizujących. Dla zachowania ciągłości i ochrony wartości kulturowych należy dążyć do integracji historycznych i współczesnych rozwiązań w zakresie architektury i urbanistyki.

Zaproponowano opracowanie programów ochrony, adaptacji i rehabilitacji zespołów dworskich i folwarcznych, pojedynczych zabytków, zespołów i obszarów przemysłowych oraz układów ruralistycznych, w celu stworzenia wysokiej jakości przestrzeni historycznej i kulturowej.

Potwierdzono zasady ochrony konserwatorskiej w oparciu o wyznaczone strefy zależne od stopnia zachowania istniejącej historycznej kompozycji urbanistycznej, ruralistycznej i substancji zabytkowej:

- A - strefę pełnej ochrony konserwatorskiej dla obszarów do bezwzględnego zachowania, którą został objęty Kanał Notecki (na całej długości) wraz z zabudową i urządzeniami z nim związanymi.

W strefie tej wymagane jest min.: uzgadnianie z WKZ wszelkiej działalności inwestycyjnej, zmian sposobu użytkowania, prac ziemnych oraz prowadzenie badań archeologicznych wyprzedzających wszelką działalność inwestycyjną;

- B - strefę ochrony konserwatorskiej, w której obszary podlegają rygorom w zakresie utrzymania historycznego rozplanowania i zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych; strefą ta obejmuje : historyczną część zespołu wiejskiego Łochowo, zespoły zabudowy stacji kolejowych, zespół młyński, leśniczówki, zespoły dworsko-parkowe z pozostałościami folwarków, cmentarze: parafialne i nieczynne ewangelickie.

W strefie tej wymagane jest min.: uzgadnianie z WKZ wprowadzanie nowych inwestycji, prac ziemnych oraz prowadzenie prac archeologicznych wyprzedzających działalność inwestycyjną na obszarach dla których zasięg strefy B jest równoznaczny ze strefą W;

- W - strefę ochrony archeologicznej, na obszarze której dopuszcza się działalność inwestycyjną pod warunkiem przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych, których zakres określa się przy uzgadnianiu projektu budowlanego.

Obszary i obiekty o wartościach zabytkowych, położone poza wyznaczonymi strefami obejmuje się ochroną konserwatorską w ramach wpisu do gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

5.0. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.1. Zarys historii obszaru gminy

W czasach historycznych tereny dzisiejszej gminy Białe Błota pierwotnie wchodziły w skład kasztelanii nakielskiej. Na początku XIII wieku znalazły się w granicach świeżo wydzielonej kasztelanii bydgoskiej. Od momentu lokowania miasta i erygowania starostwa bydgoskiego przez Kazimierza Wielkiego, tereny gminy zabezpieczały głównie uposażenie starostów oraz stanowiły patrymonium miejskie. Silne zalesienie terenu, będącego fragmentem Puszczy Bydgoskiej, oraz mało urodzajne gleby znacząco hamowały aktywność osadniczą. Najwcześniejsze wzmianki o miejscowościach lokowanych w granicach dzisiejszej gminy pochodzą z końca XV wieku i zapewne na ten okres datować należy kształtowanie się pierwszych jednostek osadniczych. Jedną z najstarszych miejscowości na terenie gminy jest Kruszyn Krajeński, który w 1489 roku wymieniony został jako własność parafii w Ślesinie, a w następnym stuleciu uposażenie kościoła farnego w Bydgoszczy. Pod koniec XV wieku mógł również funkcjonować młyn w Łochowie, obok którego na początku XVI w. założono wzmiankowany w 1520 roku folwark. Metrykę XVI-wieczną mają również Przyłęki (1539 r.), które z biegiem czasu wchłonęły sąsiedni Dziewanów (Drzewianowo), zniszczony w czasie wojen szwedzkich i wojny północnej. Z okresu przed potopem szwedzkim znane są jeszcze miejscowości: Prądko oraz Drzewce - własność jezuitów bydgoskich. Możliwe, że również wieś Ciele została założona w 1 połowie XVII wieku, chociaż pierwsza zachowana informacja o niej pochodzi z 1673 roku.

Potop szwedzki (1655-1660) spowodował na omawianym terenie, podobnie jak na przeważających obszarach Korony, znaczne zniszczenia i wyludnienie. Odbudowa struktur gospodarczych trwała nieprzerwanie do przełomu XVII i XVIII w. Wtedy też do Zielonki sprowadzono pierwsze cztery rodziny osadników olęderskich, z którymi kontrakt dzierżawny zawarł wójt bydgoski. Szczególnie niekorzystny wpływ na omawiany teren miała wojna północna, podczas której, jak podają powojenne lustracje, nastąpiło niemal całkowite wyludnienie ośrodków osadniczych. Po wojnie główni właściciele gruntów - bydgoska Rada Miejska i Starostwo - postanowili złagodzić powstały kryzys demograficzny i gospodarczy poprzez wzmożoną akcję osadzania na zniszczonych terenach kolejnych gospodarzy olęderskich. Prawo olęderskie gwarantowało dzierżawcom wolność osobistą nakładając na nich jedynie obowiązek uiszczania czynszu, płacenia hiberny i pogłównego, a niekiedy również odpracowywania szarwarku. Na skutek podjętych działań powstały nowe ośrodki, formujące strukturę osadniczą czytelną w dużym stopniu do chwili obecnej. W pierwszych latach po wojnie Starostwo utworzyło dwa folwarki: Chwałę Bogu i Nową Erekcję, które przed połową XIX wieku połączyły się tworząc wieś Lisi Ogon. Całkowicie opuszczona wieś Drzewianowo, granicząca z Przyłękami, została wydzierżawiona w 1731 roku Jakubowi Braunowi. Również na majątku Starostwa erygowano wieś olęderską Łochowice, w których w 1742 roku osadzono dwóch dzierżawców: Petera Schmita i

Mathiasa Hagena. Także Zielonka otrzymała w 1744 roku kontrakt osadniczy, dzięki któremu osiadło w niej czworo gospodarzy: Krystian Firchau, Jerzy Reme, Stanisław Robek, Jan Zimke. Natomiast w 1766 roku mieszkało tu trzech Holendrów Chrystian Fermu, Piotr Breck i Gotfryd Glim.

Z kolei już w 1723 roku Rada Miejska Bydgoszczy wydzierżawiła zrujnowany folwark Ciele trzem rodzinom osadniczym: Leydgierom, Breytkojom i Wegnerom. Folwark powiększono w 1743 roku o ziemie należące do folwarku Budy.

W 1730 roku ten sam właściciel wydzierżawił folwark Biały Smug dwóm rodzinom ołęderskim - Dreyfom oraz Dausom. W niedalekiej odległości osadzono około 1752 roku kolejną rodzinę tworząc folwark Białe Błota a następnie, w 1772 roku, folwark Czajki. W późniejszym czasie tereny folwarków zostały połączone dając początek wsi Białe błota.

Dzisiejszy Trzciniec powstał z połączenia terenów dwóch osad wydzierżawionych ołędrom przez Radę Miejską: Trzcińca Starego, na który w 1764 roku zawarto kontrakt z Marianną i Hertmanem Dreyft, oraz Trzcińca Nowego, w którym osadzono w 1772 roku Katarzynę i Jędrzeja Ryjz.

Z kontraktów ołęderskich korzystali również gospodarze polscy. W Prądkach na prawie ołęderskim osiedlili się w 1746 roku Stanisław Buszkowicz i Ignacy Rocikowski.

W drugiej połowie XVIII wieku struktura osadnicza terenów gminy wyglądała następująco: wsie należące do starostwa bydgoskiego: Chwała Bogu, Drzewianowo, Łochowice, Łochowo, Nowa Erekcja, Prądky, Zielonka;

wsie należące do miasta Bydgoszczy: Białe Błota, Ciele, Czajcze Błota, Trzciniec;

wsie szlacheckie: Kruszyn, Murowaniec, Przyłęki.

Największym ośrodkiem w tym czasie było Łochowo, którego powojenną odbudowę zaczęto w latach dwudziestych XVIII w. W 1765 roku we wsi mieszkało 13 rodzin ołęderskich związanych kontraktem z wójtem bydgoskim Maurycem Brühlem.

Pomimo regeneracji i zagęszczenia sieci osadniczej u schyłku epoki nowożytnej tereny gminy zamieszkiwała niewielka ilość osób. Na jedną miejscowość przypadały najczęściej pojedyncze rodziny głównych dzierżawców oraz związani z nimi komornicy.

Intensywny rozwój terenów wiejskich przypada na okres preindustrialny i wiąże się z budową, ukończonego w 1774 roku, Kanału Bydgoskiego – ważnego szlaku komunikacyjnego i transportowego łączącego Berlin z Królewcem.

W pierwszym etapie wzrost gęstości zaludnienia spowodowany był napływem robotników zatrudnionych przy pracach ziemnych i hydrotechnicznych. W drugim, przypadającym na pierwszą połowę XIX w., dominującą rolę odegrała sterowana centralnie pruska akcja kolonizacyjna jak również charakterystyczna dla okresu industrializacji migracja ludności z odległych terenów wiejskich ku ośrodkom miejskim.

Dynamikę procesów demograficznych zachodzących od końca XVIII wieku prezentuje poniższa tabela:

Miejscowość	1773 r.	1833 r.	1860 r.	1884 r.
Białe Błota	29	132	138	281
Ciele	12	110	232	280
Drzewce		91	106	161
Kruszyn (Polski i Niemiecki)		234	304	467
Lisi Ogon	ok. 5	109	103	-
Łochowice	6	152	232	-
Łochowo	110	177	293	661
Murowaniec	-	50	313	409
Prądky	8	55	49	34
Przyłęki (wraz z osadami Przyłęki- Górki, Przyłęki-Ostrów, Drzewianowo		460	533	571
Trzciniec (Stary i Nowy)	4	40	62	41
Wilcze Gardło		119	138	
Zielonka	6	105	348	617

Wśród mieszkańców dominowali obywatele narodowości niemieckiej wyznania ewangelickiego (ponad 80%), drugą grupę pod względem liczebności stanowili Polacy, następnie Żydzi i potomkowie osadników holenderskich. Struktura ta uległa zmianie dopiero w okresie 20-lecia międzywojennego, w wyniku zastępowania emigrującej ludności niemieckiej Polakami. Proporcje wyznaniowe były przyczyną nieutworzenia na omawianym obszarze parafii katolickiej. Katolicy obsługiwani byli przez farę bydgoską. Na terenie gminy funkcjonowały parafie ewangelickie: powołana już w 1 połowie XIX w. w Łochowie - filia parafii ewangelickiej w Bydgoszczy i utworzona w 1867 gmina ewangelicka w Cielu, obejmująca wsie: Ciele, Białe Błota, Kruszyn, Lipniki, Murowaniec, Prądky i Zielonkę. Prócz tego w latach 80. XIX w. w Kruszynie otwarto ewangelicką salę modlitwy, a w 1915 roku w Przyłękach wzniesiono kolejny budynek zboru. Także tutaj w latach 1915-16 staraniem ks. Edwarda Beckera wzniesiono kaplicę katolicką.

W poszczególnych miejscowościach uruchamiano szkoły elementarne: w 1850 roku jednoizbową szkołę w Łochowie (rozbudowaną w 1906 r.), przed 1860 r. w Cielu i Przyłękach, a na początku XX w. w Białych Błotach i Łochowicach.

W ostatniej ćwierci XIX wieku rozbudowie uległa infrastruktura komunikacyjna. W latach 1878-82 przekształcono dotychczasowy rów zasilający wody Kanału Bydgoskiego w żeglowny Kanał Górnonotecki prowadzący do Jeziora Gopło. Pierwszą linią kolejową poprowadzoną przez teren gminy była oddana w 1872 trasa Bydgoszcz-Inowrocław (odcinek późniejszej magistrali węglowej) ze stacją w Trzcincu. Komunikację ze Żninem, i dalej z Poznaniem, umożliwiła oddana w 1895 r. (rozbudowana w 1906 r.) linia Bydgoszcz-Żnin ze stacją w Jasieńcu Białych Błót.

Koniec XIX wieku był również początkiem uprzemysłowienia terenów podmiejskich. Nieopodal Kanału Bydgoskiego, w roku 1877, uruchomiono fabrykę cementu wapniowego *Bromberger Cementkalkfabrik Waldemar Jenisch KG*. Natomiast w 1897 roku w Białych Błotach, przy nowododanej linii kolejowej, otwarto fabrykę wyrobów betonowych, będącą filią zakładów Windschild & Langelott.

U zarania niepodległości, zimą 1919 roku, przez tereny gminy przeszły kierujące się ku Bydgoszczy oddziały powstańców wielkopolskich. W okolicach Przyłek i Murowańca doszło wówczas do licznych potyczek z oddziałami Grenzschutzu.

Po odzyskaniu niepodległości, 20 stycznia 1920 roku, tereny gminy, obok innych tzw. obszarów dworskich, zostały włączone do powiatu bydgoskiego, następnie zaś jako jedna z gmin zbiorowych weszły w skład gminy Bydgoszcz-Wieś. Po reformie 1934 roku weszły w skład zbiorczej gminy Bydgoszcz.

W okresie II Rzeczypospolitej duże grupy mieszkańców narodowości niemieckiej opuściła granice Polski. Na opuszczonych terenach stopniowo zaczęła osiadać ludność polska. Proces ten w znacznym stopniu zmienił stosunki narodowościowe, chociaż w dalszym ciągu ilość mieszkańców pochodzenia niemieckiego przekraczała 50%. Silnymi ośrodkami osadnictwa niemieckiego było zwłaszcza Łochowo i Ciele, w których funkcjonowały niemieckojęzyczne szkoły oraz parafie ewangelickie. Z uwagi na zwiększony odsetek katolików w roku 1924 erygowana została parafia Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Brzozie-Przyłękach, wydzielona z bydgoskiej parafii farnej. W skład parafii weszły miejscowości leżące na terenie obecnej gminy Białe Błota: Ciele, Prądy, Przyłęki i Zielonka.

W okresie mobilizacji poprzedzającym wybuch II wojny światowej w lasach pod Białymi Błotami stacjonował sztab 15 Dywizji Piechoty oraz formacje 16 Pułku Ułanów Wielkopolskich.

W okresie okupacji obszar gminy znalazł się w powiecie bydgoskim (niem. *Landkreis Bromberg*) w obwodzie urzędowym Bydgoszcz-Wieś (niem. *Amtsbezirk Bromberg-Land*), w skład którego wchodziły miejscowości: Białe Błota, Brzoza, Ciele Jachcice, Kruszyn, Lisi Ogon, Łochowice, Łochowo, Murowaniec, Opławiec, Osowa Góra, Prądky, Prądy, Przyłęki i Zielonka.

Po II wojnę światową w znacznym stopniu utrzymano wcześniejszy podział administracyjny. Dopiero reforma 1954 roku powołała do życia duże gromady wiejskie. Wsie z terenu gminy znalazły się w gromadzie Białe Błota, gromadzie Łochowo oraz częściowo w gromadzie Brzoza. Po likwidacji dwóch ostatnich (1959 i 1962 r.) Gromada Białe Błota otrzymała zasięg odpowiadający dzisiejszej gminie, której korzenie sięgają 1973 roku.

5.2. Najistotniejsze zabytki nieruchomości

5.2.1. Obiekty sakralne

Ciele – zespół kościoła p.w. Matki Boskiej Bolesnej. W skład zespołu wchodzi: kościół, pierwotnie ewangelicki, budowany w latach 1892-93 oraz pastorówka wraz z budynkiem gospodarczym wzniesiona w latach 1881-82, mieszcząca pierwotnie mieszkanie oraz salę konfirmacyjną. Kościół w stylu ceglanoego neogotyku, zaprojektowany przez radcę budowlanego Alberta Muttraya. Pierwotnie trójnawowa hala z bocznymi emporami. Po likwidacji empor w 1950 r. obiekt jednonawowy z emporą zachodnią. Do korpusu nawowego od zachodu przylegająca wieża mieszcząca kruchtę. Od wschodu niższe od korpusu, zamknięte prostokątnie, płytkie prezbiterium flankowane dwoma aneksami. Korpus i wieża artykułowane rytmem uskokowych szkarp. Na elewacji detal architektoniczny z ceglanych kształtek. Szczyty wieży zwieńczone ceramicznymi kwiatonami. Nawa nakryta stopem pseudokasetonowym z podciągami i fasetami. W prezbiterium sklepienie krzyżowo-żebrowe ze zwornikiem.

Łochowo – kościół parafialny p.w. Św. Kazimierza. Kościół w stylu ceglanoego neogotyku wzniesiony w 1902 dla tutejszej gminy ewangelickiej. Kościół na planie prostokąta z częściowo wtopioną w korpus wieżą po stronie zachodniej oraz zbliżonym do kwadratu prezbiterium (z zakrystią) stronie wschodniej. Prezbiterium i korpus nawowy o zbliżonej wysokości. Nawa jednoprzestrzenna z emporą organową po stronie zachodniej. Prezbiterium otwarte na nawę ostrołuczną arkadą. Nawa kryta stropem belkowym. W prezbiterium sklepienie kolebkowe z lunetami. Elewacje, dekorowane skromnym detalem ceglany, artykułowane ostrołuczными otworami okiennymi i blendami.

Przyłęki – kościół parafialny p.w. Najświętszej Maryi Panny. Wybudowany dla gminy ewangelickiej w 1915 roku. Wzniesiony w stylu ceglanoego gotyku. Pierwotnie salowy z przylegającym od wschodu prostokątnym prezbiterium z poligonalnym ryzalitem oraz kruchtą po stronie zachodniej. W szczycie elewacji zachodniej sygnaturka. Naroża korpusu ujęte filarami przechodzącymi w masywne sterczyny. Elewacje artykułowane zamkniętymi łukami pełnymi otworami okiennymi wpisanymi w szerokie blendy. Obecnie kościół w trakcie rozbudowy powiększającej od zachodu jego bryłę o pseudotranssept i duże prezbiterium.

5.2.2. Obiekty rezydencjonalne i folwarki

Lisi Ogon – zespół folwarczny. Zabudowa zespołu wznoszona od 2 ćw. XIX w. Do 1945 roku zespół pozostawał w rękach niemieckiej rodziny Schmidt, sprowadzonych przed 1854 rokiem w ramach pruskiej akcji kolonizacyjnej. Z zespołu zachowany parterowy dwór, z częściowo użytkowym poddaszem, o cechach klasycyzujących oraz relikty parku. Stan i stopień zachowania pozostałych obiektów nierozpoznane. Dokumentacja konserwatorska wykonana w 1988 roku wymienia jako zabytkowe budynki: owczarni I i II, lodowni, chlewni i stodołę. Stan większości budynków oceniony został już wówczas jako zły.

Lisi Ogon – dwór. Parterowy dwór o skromnych cechach klasycystycznych wzniesiony w 2 poł. XIX w. (?). W sąsiedztwie dworu zachowane fragmenty parku.

5.2.3. Zabytki techniki

Dębinek – wodny węzeł rozrządowy. Węzeł utworzony w miejscu skrzyżowania koryta Noteci i Kanału Górnonoteckiego, składający się z dwóch śluz – Dębinek południowy i północny oraz trzech jazów. Wybudowany wraz z kanałem Górnonoteckim około 1878 roku. Zespół pomimo późniejszych modyfikacji zachował czytelny układ oraz oryginalne elementy składowe.

Lisi Ogon - zespół stopnia wodnego. W skład zespołu wchodzi: śluza komorowa, jaz piętrzący, budynek mieszkalny i gospodarczy, mała elektrownia wodna. Zespół stanowi część urządzeń hydrotechnicznych obsługujących Kanał Górnonotecki oddany do użytku w 1882 roku. Śluza o

konstrukcji ciężkiej złożona jest z głowy dolnej, komory śluzowej i głowy górnej. Konstrukcja wykonana z betonu w okładzinie z cegły klinkierowej.

Jaz składa się z dwóch przęseł osadzonych na płycie dennej. Przyczółki i filar jazu wykonane z betonu w okładzinie klinkierowej. Od 1991 przy jazie działa mała elektrownia wodna.

Zespół budynków składa się z trzech jednokondygnacyjnych budynków o różnej funkcji: budynek mieszkalny, gospodarczy i magazynowo warsztatowy, posadowionych na planie w kształcie litery „L”.

Zespół zachował zasadniczy układ nadany mu w 1883 r. z czytelną fazą rozbudowy z 1941 r.

Łochowo – zespół stopnia wodnego. W skład zespołu wchodzi: śluza komorowa, jaz piętrzący, mała elektrownia wodna. Zespół stanowi część urządzeń hydrotechnicznych obsługujących Kanał Górnonotecki oddany do użytku w 1882 roku. Konstrukcja śluzy i jazu jest analogiczna do konstrukcji tych samych elementów w zespole stopnia wodnego Lisi Ogon. W Łochowie przyczółki jazu pełnią funkcję podpór mostu drogowego.

Elektrownia wodna działająca przy jazie została uruchomiona w roku 1991 r.

Zespół zachował zasadniczy układ nadany mu w latach 1882-83.

5.3. Krajobraz kulturowy

Z uwagi na gwałtowne procesy suburbanizacji terenu gminy zatarte zostały w znacznym stopniu formy przestrzenne poszczególnych ośrodków osadniczych.

Elementy pierwotnego układu pozostają czytelne w historycznym centrum wsi Łochowo oraz w okolicach kompleksu zespołu szkoły i kościoła w Przyłękach.

Strukturą praktycznie nienaruszoną jest koryto Kanału Górnonoteckiego w otulinie przyrodniczej, wraz z towarzyszącymi urządzeniami hydrotechnicznymi, wśród których na szczególną uwagę zasługuje wodny węzeł rozrządowy w Dębinku. Infrastruktura hydrotechniczna w postaci sieci kanałów melioracyjnych zachowała się w okolicach wsi Ciele.

Charakterystycznym szczegółem krajobrazu wiejskiego są również cmentarze, które wyróżniają się skupiskami starodrzewu a niekiedy również zachowanymi nagrobkami i komponowanym układem przestrzennym.

5.4. Zabytki ruchome

Wśród zabytków ruchomych znajdujących się na terenie gminy na uwagę zasługują elementy stanowiące wyposażenie świątyń.

Ciele - wyposażenie kościoła p.w. Matki Boskiej Bolesnej.

- witraże z 1893 r. sygnowane Ferdynand Müller, Glasmalerai, Quedlinburg;
- prospekt organowy z emporą muzyczną;
- zespół ławek dla wiernych;
- trzy dzwony żeliwne z 1927 roku.

Łochowo – wyposażenie kościoła p.w. Św. Kazimierza.

- prospekt organowy z pierwotnego wyposażenia świątyni, dotowany ok. 1900 r., sygnowany W. Sauer, Frankfur a/Oder, wraz z emporą muzyczną;
- ławki dla wiernych zachowane na i pod emporą muzyczną;
- krucyfiks z początku XX w.

5.5. Dziedzictwo niematerialne

Pojęcie dziedzictwa niematerialnego obejmuje szereg zjawisk związanych z językiem, obrzędowością, wiedzą o tradycyjnych umiejętnościach oraz folklorem muzycznym i tanecznym.

Na terenie gminy szczególną aktywnością w zakresie kultywowania tradycyjnych form muzycznych i obrzędowych wyróżnia się zespół folklorystyczny „Łochowianie”. W repertuarze zespołu znajdują się między innymi tańce i piosenki kujawski rekonstruowane w formie scenicznej działania obrzędowe, jak na przykład wesele kujawskie.

Na uwagę zasługują także interaktywne imprezy plenerowe popularyzujące wiedzę historyczną oraz tradycyjne umiejętności. Spośród tej grupy działań wymienić należy:

- Łochowskie spotkania z historią,
- Żywe lekcje historii,
- działalność na terenie gminy Towarzystwa Pamięci Powstania Wielkopolskiego 1918/19, nakierowanego na krzewienie wiedzy dotyczącej Powstania Wielkopolskiego ze szczególnym uwzględnieniem bitwy pod Murowańcem w styczniu 1919 roku.

Coraz większą aktywność na gruncie działań związanych ze zjawiskami z zakresu kultury niematerialnej wykazują organizacje pozarządowe organizujące imprezy szerzące wiedzę na temat tradycyjnych umiejętności i zawodów.

W ostatnim czasie na terenie gminy otwarto dwie izby pamięci. W Publicznym Gimnazjum w Białych Błotach im. Mariana Rejewskiego utworzono multimedialną ekspozycję dotyczącą patrona szkoły i historii niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma. Natomiast w szkole podstawowej im. Juliusza Verne w Białych Błotach stworzono ekspozycję związaną z historią najnowszą widzianą z perspektywy 95-letniej działalności szkoły. Obie inicjatywy posiadają duży potencjał rozwojowy pozwalający poszerzać zakres prezentowanych zagadnień.

Wydaje się, że spośród elementów tradycji związanej z historią gminy nadal nie zagospodarowany jest obszar związany z jej wielokulturowością, której źródła należy się dopatrywać w unikatowym zjawisku osadnictwa „olęderskiego”.

6.0. FORMY OCHRONY ZABYTKÓW

6.1. Formy ochrony prawnej

Formy ochrony prawnej dziedzictwa kulturowego określa Art. 7 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece na zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 z 17 września 2003, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).

W myśl przywołanego artykułu podstawowymi formami ochrony są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków (art.8 – art.14.1)

Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

W trybie określonym w ust. 1 Ustawy, do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych.

Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa (art. 14a i 64 ust.1)

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, zaliczany do jednej z kategorii, o których mowa w art. 64 ust.1, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Uznanie za pomnik historii (art. 15.1)

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice.

Park kulturowy (art.16.1-17.1)

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony.

Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

Pozostałe formy (art.18.1-art.20)

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. W poszczególnych dokumentach:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- 3) parków kulturowych.

W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

W studium i planie zagospodarowania przestrzennego gminy ustala się, w zależności

od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

6.2. Pozostałe formy ochrony

Gminna i wojewódzka ewidencja zabytków

Ewidencja zabytków prowadzona jest na podstawie Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2003, Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) oraz Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2011, nr 113, poz. 661)

W myśl Art. 21 cytowanej ustawy „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami, przez województwa, powiaty i gminy”.

Wg Art. 22. Wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzka ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych natomiast gminną ewidencję prowadzą wójtowie gmin w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

Zgodnie z Ust. 5 w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte następujące obiekty:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Wpis na Listę dziedzictwa Światowego UNESCO

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może przedstawić Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosek o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjętej w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. (Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190 i 191).

6.3. Ochrona dziedzictwa niematerialnego

Podstawą do zdefiniowania terminu „dziedzictwo niematerialne” jest konwencja UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r.

Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego z dnia 17 października 2003 roku, ratyfikowana została przez Prezydenta RP dnia 8 lutego 2011 roku. (Polska złożyła dokument ratyfikacyjny w Sekretariacie UNESCO w Paryżu w dniu 16 maja 2011 roku. Trzy miesiące później Konwencja weszła w życie w Polsce).

Według niej dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Cechą dziedzictwa niematerialnego jest jego ciągłość, będąca skutkiem przekazu międzypokoleniowego. Zjawiska kulturowe do niego zaliczane są ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe,
- zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Oprócz zjawisk wymienionych w konwencji UNESCO, do dziedzictwa niematerialnego zalicza się m.in. także:

- miejsca związane z wydarzeniami ważnymi w skali lokalnej, regionalnej i ogólnokrajowej, takimi jak bitwy, zjazdy, pobyty monarchów,
- miejsca związane z wybitnymi postaciami historycznymi,
- nazwy historyczne – tradycyjne nazwy miejscowe: miast, wsi, dzielnic, ulic, placów, cmentarzy, parków, ogrodów, mostów, fabryk, itp.,
- dzieła muzyki, literatury, filozofii itp., powstałe w danej miejscowości, stworzone przez żyjącego tu twórcę lub przebywającego w niej przez jakiś czas, jeżeli jest to wystarczająco potwierdzone w źródłach,
- wierzenia oraz miejsca związane z kultem świętych i objawieniami,
- uroczystości i ceremonie o charakterze świeckim, powtarzające się cyklicznie i mające znaczenie dla tożsamości kulturowej lokalnej społeczności,
- elementy semiotyczne – znaki będące symbolami konkretnych miejscowości.

7.0. OCHRONA ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY BIAŁE BŁOTA

7.1. Obiekty na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, Pomniki Historii, Parki Kulturowe, obiekty na Liście Skarbów Dziedzictwa

Na terenie gminy brak obiektów objętych powyższymi formami ochrony.

7.2. Rejestr zabytków nieruchomości

Z terenu gminy jeden obiekt wprowadzono do rejestru zabytków nieruchomości:

Miejscowość	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru i data wpisu
Ciele	Zespół kościoła ewangelicko-augsburskiego, ob. parafialnego rzym.-kat. p.w. Matki Boskiej Bolesnej: - Kościół - Pastorówka, ob. plebania - Budynek gospodarczy - Budynek gospodarczy	l. 1880-1893	nr rej.: A/1280 z 25.04.2007

7.3. Rejestr zabytków ruchomych

Na terenie gminy brak obiektów objętych powyższą formą ochrony.

7.4. Ochrona strefowa i zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

7.4.1. Ochrona strefowa

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków wyznaczył następujące obszary ochrony strefowej:

Strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej:

- Kanał Górnonotecki na całym swoim przebiegu wraz z pasem brzegowym, w tym stopień wodny „Lisi Ogon”, zespół budynków mieszkalno-gospodarczych, stopień wodny „Łochowo”;
- zespół kościoła parafialnego p.w. Matki Boskiej Bolesnej w Cielu, dawny zbór augsburskoewangelicki 1892-1893 r.;
- zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Kazimierza w Łochowie (dawny kościół ewangelicki z 1902 r. z pastorówką);

- zespół kościoła filialnego p.w. Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej w Przyłękach, 1915 r.
- Strefa B ochrony konserwatorskiej:
- cmentarz Białe Błota;
- zespół zabudowy stacji kolejowej Jasiniec-Białe Błota;
- zespół zabudowy Leśniczówki Lipniki;
- zespół wiejski Łochowo: szkoła, zespół poczty, budynki przy ul. Wierzbowa 47, Szosa Nakielska 6, 9, 14, 34, Bartkowiaka 33;
- stara część cmentarza rzymskokatolickiego w Łochowie,
- zespół młyński Łochowo – młyn i budynek gospodarczy;
- cmentarz ewangelicki w Łochowicach;
- zespół dworsko-parkowy z pozostałościami folwarku przy ul. Wyczynowej 3 w Lisim Ogonie;
- zespół dworsko-parkowy z pozostałościami folwarku przy ul. Dworskiej 2 w Lisim ogonie;
- cmentarz ewangelicki w Lisim Ogonie;
- cmentarz ewangelicki w Kruszynie Krajeńskim;
- cmentarz ewangelicki w Cielu;
- zespół dworsko-parkowy z folwarkiem w Cielu,
- zespół zabudowy w Cielu – dom nr 12 z parkiem i zabudową gospodarczą;
- cmentarz ewangelicki w Drzewcach;
- cmentarz ewangelicki w Prądkach;
- zespół szkoły w Przyłękach;
- cmentarz ewangelicki w Przyłękach;
- cmentarz rzymskokatolicki w Przyłękach;
- cmentarz dwuwyznaniowy (ewangelicki i katolicki) w Przyłękach;
- cmentarz ewangelicki w Przyłękach;
- cmentarz ewangelicki w Zielonce;
- zespół zabudowy stacji kolejowej w Trzcińcu;
- cmentarz ewangelicki, rodowy w Trzcińcu;
- Strefa „W” ochrony archeologicznej – stanowiska archeologiczne wg wykazu umieszczonego w punkcie 8.5.3.

7.4.2. Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego

Lp.	MPZP Nr Uchwały	Oznaczenie planu	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
1.	XXV/183/97 Białe Błota Ciele Lisi Ogon Zielonka	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
2.	VI/24/99 Lisi Ogon	-	w przypadku natrafienia na obiekt archeologiczny prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
3.	XXII/147/2000 Białe Błota	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
4.	XXII/148/2000 Białe Błota	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
5.	XXII/155/2000 Białe Błota	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
6.	XXII/153/2000 Ciele	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
7.	XXII/152/2000	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac

	Zielonka		ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
8.	XXII/159/2000 Zielonka	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
9.	XXII/151/2000 Zielonka	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
10.	XXII/156/2000 Kruszyn Krajeński Przyłęki Zielonka	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
11.	XLII/448/2002 Białe Błota	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
12.	XI/108/2003 Białe Błota	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez WKZ;
13.	XXI/310/2004 Zielonka	-	nie ustala się zasad zabudowy i zagospodarowania terenu w zakresie dotyczącym granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie;
14.	XXVI/352/200 5 Ciele Drzewce Kruszyn Krajeński Przyłęki Prądky Zielonka	-	w przypadku natrafienia na obiekt zabytkowy w trakcie prowadzenia prac ziemnych, prace należy wstrzymać do czasu wykonania dokumentacji przez służby konserwacji zabytków, dla terenów w granicach strefy W ochrony konserwatorskiej zobowiązuje się inwestora do zapewnienia nadzorów archeologicznych nad pracami ziemnymi i uzgodnieniu projektu zagospodarowania działki z WKZ;

UCHWAŁA Nr RGK.0007.10.2014 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 30 stycznia 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w rejonie ulicy Bukowej w miejscowości Łochowo, gmina Białe Błota.

W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty i tereny chronione

UCHWAŁA Nr RGK.0007.140.2014 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 30 października 2014 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu w rejonie ulic Myśliwskiej i Łowieckiej w miejscowości Ciele, gmina Białe Błota.

§ 6.1.p.5. W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

UCHWAŁA Nr RGK.0007.142.2014 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 30 października 2014 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Białe Błota Północ” w miejscowości Białe Błota.

§ 6.1.p.5 W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

UCHWAŁA Nr RGK.0007.7.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu w rejonie ulic Rekreacyjnej oraz Jeździeckiej w miejscowości Lisi Ogon, gmina Białe Błota.

§ 6.1.p.5 W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
UCHWAŁA Nr RGK.0007.54.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren w rejonie ulic Lochowskiej i Ptasiej w miejscowości Murowaniec, gmina Białe Błota.
§ 6.1.p.5 W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
UCHWAŁA Nr RGK.0007.55.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren w rejonie ulic Szkolnej i Albatrosa w miejscowości Murowaniec, gmina Białe Błota.
§ 6.1.p.5 W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
UCHWAŁA Nr RGK.0007.56.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu w rejonie ulicy Przyrodniczej w miejscowości Przylęki, gmina Białe Błota.
USTALENIA OGÓLNE
§ 6.1.p.5 W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
UCHWAŁA Nr RGK.0007.78.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wraz ze zmianą obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Zielone Pola w miejscowości Przylęki gmina Białe Błota.
USTALENIA OGÓLNE
§ 6.1.p.5 W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
UCHWAŁA Nr RGK.0007.79.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w rejonie ulic Białobłockiej i Osiedlowej w miejscowości Kruszyn Krajeński, gmina Białe Błota.
USTALENIA OGÓLNE
§ 9. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej: nie ustala się.
UCHWAŁA Nr RGK.0007.115.2015 RADY GMINY BIAŁE BŁOTA z dnia 29 września 2015 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu w rejonie ulicy Gwieździstej w miejscowości Przylęki, gmina Białe Błota.
USTALENIA OGÓLNE
§ 6.5. W przypadku natrafienia podczas robót ziemnych lub budowlanych na obiekt, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem należy zastosować się do przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

7.5. Ewidencja zabytków

Gmina nie prowadzi gminnej ewidencji zabytków. Do ewidencji wojewódzkiej wprowadzono następujące obiekty:

7.5.1. Obiekty kubaturowe

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT
Białe Błota	1. dom, ul. Centralna 25a

	<p>2. dom, ul. Feniksa 13 3. dom, ul. Goplany 12 4. dom, ul. Hodowlana 37 5. zespół domu, ul. Kruszyńska 1: dom, budynek gospodarczy</p>
Ciele	<p>6. dom, ob. Nieużytkowy 7. dom nr 12 8. dom nr 9, ul. Wspólna</p>
Lisi Ogon	<p>9. kapliczka 10. dwór 11. dwór, ob. Budynek administracyjno-mieszkalny 12. dom ul. Starowiejska 7 13. dom ul. Starowiejska 3 14. młyn</p>
Łochowice	<p>15. dom nr 1, ul. Leszczynowa 16. dom nr 6, ul. Leszczynowa 17. dom nr 10, ul. Leszczynowa 18. dom nr 21, ul. Leszczynowa 19. dom nr 2, ul. Bydgoska 20. dom nr 26 ul. Dębowa</p>
Łochowo	<p>21. zespół kościoła ewangelickiego, ob. Rzym.-kat. par. p.w. św. Kazimierza: kościół, pastorówka, ob. ośrodek zdrowia 22. kapliczka 23. szkoła, ul. Wierzbowa 4 24. zespół poczty: poczta, budynek gospodarczy 25. dom nr 56 26. dom nr 2, ul. Szosa Bydgoska 27. zespół domu nr 10: dom, budynek gospodarczy, ul. Szosa Nakielska 28. dom nr 14 29. zespół budynków nadzoru wodnego: śluza „Łochowo”, śluza „Lisi Ogon”, dom nadzorcy, ul. Kasztanowa 5, budynek gospodarczy, ob. dom mieszk. i magazyn, budynek gospodarczy, ob. dom mieszkalny i warsztat 30. dom nr 47, ul. Wierzbowa 31. dom nr 33, ul. Bartkowiaka</p>
Murowaniec	<p>32. d. szkoła</p>
Przyłęki	<p>33. kościół fil. p.w. NMP Wniebowziętej 34. kapliczka 35. zespół szkoły: szkoła, dom, ob. szkoła i mieszkania, budynek gospodarczy 36. dom</p>
Trzciniec	<p>37. zespół dworca kolejowego: dworzec, dom pracowniczy, budynek gospodarczy 38. dom, ul. Gminna nr 18 39. dom, ul. Gminna nr 1 40. dom, ul. Gminna nr 16 41. dom, ul. Gminna nr 7 42. dom, ul. Gminna nr 4 43. dom, ul. Gminna nr 3 44. dom, ul. Sowia nr 4 45. dom, ul. Sowia nr 18</p>
Zielonka	<p>46. szkoła 47. dom nr 3 48. dom nr 72</p>

	49. Stacja Jasiniec – ul. Kolejowa 50. budynek nadleśnictwa Lipinki z budynkiem gospodarczym
--	---

7.5.2. Cmentarze

Białe Błota	Cmentarz ewangelicki
Ciele	Cmentarz ewangelicki
Kruszyn Krajeński	Cmentarz ewangelicki
Kruszyn Krajeński	Cmentarz ewangelicki
Łochowice	Cmentarz ewangelicki
Łochowo	Cmentarz katolicko-ewangelicki
Murowaniec	Cmentarz ewangelicki
Prądky	Cmentarz ewangelicki
Przyłęki	Cmentarz katolicko-ewangelicki
Przyłęki	Cmentarz ewangelicki
Przyłęki	Cmentarz ewangelicki
Trzciniac	Cmentarz ewangelicki
Zielonka	Cmentarz ewangelicki
Zielonka	Cmentarz ewangelicki
Drzewce	Cmentarz ewangelicki

7.5.3. Stanowiska archeologiczne

Lp.	Miejscowość	Nr w obrębie miejsc.	AZP	Nr na Arkuszu AZP	Kultura /chronologia	Uwagi
1	Białe Błota	1	38-37	2	KPOM	A
2	Białe Błota	2	38-37	3	KŁ	A
3	Białe Błota	3	38-37	4	NOW	
4	Białe Błota	4	38-37	5	NOW	
5	Białe Błota	5	38-37	6	NOW	
6	Białe Błota	6	38-37	7	EK, NOW	
7	Białe Błota	7	38-37	8	EK, NOW	
8	Ciele	1	38-37	11	KCW	A
9	Ciele	2	38-37	12	EK	A
10	Ciele	3	38-37	13	PRADZIEJE, NOW	
11	Ciele	4	38-37	14	NOW	
12	Ciele	5	38-37	15	NOW	
13	Ciele	6	38-37	16	MEZ, NOW	
14	Ciele	7	38-37	17	NOW	
15	Ciele	8	38-37	18	EK, NOW	
16	Ciele	9	38-37	19	MEZ (?), NOW	
17	Ciele	10	38-37	20	NOW	
18	Ciele	11	38-37	21	NOW	
19	Ciele	12	38-37	22	EK, NOW	
20	Ciele	13	38-37	23	MEZ, NOW	
21	Ciele	14	38-37	24	NOW	
22	Ciele	15	38-37	25	PSR, NOW	
23	Ciele	16	38-37	26	WEB	
24	Ciele	17	39-37	1	NOW	
25	Ciele	18	39-37	2	NOW	
26	Ciele	19	39-37	3	NOW	

27	Ciele	20	39-37	4	NOW	
28	Ciele	21	39-37	5	NOW	
29	Ciele	22	39-37	6	NOW	
30	Ciele	23	39-37	7	NOW	
31	Ciele	24	39-37	8	NOW	
32	Ciele	25	39-37	9	NOW	
33	Ciele	26	39-37	10	NOW	
34	Ciele	27	39-37	11	EK, NOW	
35	Ciele	28	39-37	12	NOW	
36	Ciele	29	39-37	13	NOW	
37	Ciele	30	39-37	14	NOW	
38	Ciele	31	39-37	15	NOW	
39	Ciele	32	39-37	16	NOW	
40	Ciele	33	39-37	17	NOW	
41	Ciele	34	39-37	18	NOW	
42	Drzewce	1	38-36	1	EK	
43	Drzewce	2	38-36	2	KPL	
44	Drzewce	3	38-36	3	PSR/NOW	
45	Drzewce	4	38-36	4	NOW	
46	Drzewce	5	38-36	5	KPL, PSR/NOW	
47	Drzewce	6	38-36	6	NOW	
48	Kruszyn Krajeński	1	39-36	109	KAK	
49	Kruszyn Krajeński	2	39-36	110	SR	
50	Kruszyn Krajeński	3	39-36	111	WSR (faza C)	
51	Kruszyn Krajeński	4	39-36	112	WSR (faza C/D)	
52	Kruszyn Krajeński	5	39-36	113	KŁ - OLAT	
53	Kruszyn Krajeński	6	39-36	114	KPL	
54	Kruszyn Krajeński	7	39-36	115	SR	
55	Kruszyn Krajeński	8	39-36	116	WEB	
56	Kruszyn Krajeński	9	39-36	117	nieokreślone	cmentarzysko ?
57	Kruszyn Krajeński	10	38-36	40	MEZ	
58	Kruszyn Krajeński	11	38-36	41	NOW	
59	Kruszyn Krajeński	12	38-36	48	MEZ – k. komornicka	
60	Kruszyn Krajeński	13	38-36	42	NOW	
61	Kruszyn Krajeński	14	38-36	47	NOW	
62	Kruszyn Krajeński	15	38-36	46	MEZ	
63	Kruszyn Krajeński	16	38-36	49	PSR	

64	Kruszyn Krajeński	17	38-36	55	NOW	
65	Kruszyn Krajeński	18	38-36	54	PSR/NOW	
66	Kruszyn Krajeński	19	38-36	44	MEZ	
67	Kruszyn Krajeński	20	38-36	43	KPL, KAK, PSR	
68	Kruszyn Krajeński	21	38-36	45	PSR/NOW	
69	Kruszyn Krajeński	22	38-36	51	NOW	
70	Kruszyn Krajeński	23	38-36	50	PSR/NOW	
71	Kruszyn Krajeński	24	38-36	52	NOW	
72	Kruszyn Krajeński	25	38-36	53	KPL, KAK, PSR/NOW	
73	Kruszyn Krajeński	26	38-37	9	EK, NOW	
74	Kruszyn Krajeński	27	38-37	10	MEZ, NOW	
75	Kruszyn Krajeński	28	38-36	58	PSR/NOW	
76	Kruszyn Krajeński	29	38-36	56	KPL, WEB	
77	Kruszyn Krajeński	30	38-36	57	PSCH – k. świderska PSR	
78	Kruszyn Krajeński	31	39-37	34	EK	
79	Kruszyn Krajeński	32	39-37	35	EK, NOW	
80	Lisi Ogon	1	37-36	23	KŁ, PSR	
81	Lisi Ogon	2	37-36	24	NE	
82	Lisi Ogon	3	37-36	25	OR, PSR	
83	Lisi Ogon	4	37-36	26	OR, WSR	
84	Lisi Ogon	5	37-36	27	KPL, PSR	
85	Lisi Ogon	6	37-36	28	EK	
86	Lisi Ogon	7	37-36	29	KPL	
87	Lisi Ogon	8	37-36	30	KAK	
88	Lisi Ogon	9	37-36	31	PSCH ?, NE ?	
89	Lisi Ogon	10	37-36	32	NE	
90	Lisi Ogon	11	37-36	33	NE	
91	Lisi Ogon	12	37-36	34	WSR	
92	Lisi Ogon	13	37-36	40	PSCH- k.lingbajska, MEZ- k.chojnicko- pieńkowska	A
93	Lisi Ogon	14	37-36	41	MEZ – NE	A
94	Lisi Ogon	15	37-36	42	WEB- k.iwieńska	A
95	Lisi Ogon	16	37-36	43	KPOM	A- cmentarzysko

96	Lisi Ogon	17	37-36	44	KPOM	A- cmentarzysko
97	Lisi Ogon	18	37-36	45	KPOM	A- cmentarzysko
98	Łochowice	1	37-36	9	EK	
99	Łochowice	2	37-36	10	EK	
100	Łochowice	3	37-36	11	NE	
101	Łochowice	4	37-36	12	EK – NE?	
102	Łochowice	5	37-36	13	NE	
103	Łochowice	6	37-36	22	EK-wczesna epoka żelaza	
104	Łochowice	7	37-36	46	KŁ	A- cmentarzysko
105	Łochowo	1	37-36	14	PSCH ? – NE ?	
106	Łochowo	2	37-36	15	EK	
107	Łochowo	3	37-36	16	KPL ?	
108	Łochowo	4	37-36	17	KPL ?	
109	Łochowo	5	37-36	18	PSCH – k. świdarska	
110	Łochowo	6	37-36	19	EK	
111	Łochowo	7	37-36	20	PSCH ? – k. świdarska ?	
112	Łochowo	8	37-36	21	EK	
113	Łochowo	9	37-36	47	KCSZ	A
114	Łochowo	10	37-36	55	NOW	
115	Murowaniec	1	38-36	32	NOW	
116	Murowaniec	2	38-36	31	NOW	
117	Murowaniec	3	38-36	27	NOW	
118	Murowaniec	4	38-36	28	NOW	
119	Murowaniec	5	38-36	29	NESCH, NOW	
120	Murowaniec	6	38-36	33	NOW	
121	Murowaniec	7	38-36	30	NOW	
122	Murowaniec	8	38-36	34	MEZ, PSR/NOW	
123	Murowaniec	9	38-36	39	NOW	
124	Murowaniec	10	38-36	38	NOW	
125	Murowaniec	11	38-36	35	PSR/NOW	
126	Murowaniec	12	38-36	36	PSR/NOW	
127	Murowaniec	13	38-36	37	KŁ	
128	Prądko	1	39-37	31	NE	A
129	Prądko	2	39-37	32	NOW	
130	Prądko	3	39-37	33	NOW	
131	Przyłęki	1	39-37	36	NE	A
132	Przyłęki	2	39-37	37	KŁ, NOW	
133	Przyłęki	3	39-37	38	NOW	
134	Przyłęki	4	39-37	39	NOW	
135	Przyłęki	5	39-37	45	KŁ/KPOM, pradzieje, WSR	
136	Przyłęki	6	39-37	46	NOW	
137	Przyłęki	7	39-37	47	NOW	
138	Przyłęki	8	39-37	40	NOW	
139	Przyłęki	9	39-37	41	NOW	
140	Przyłęki	10	39-37	42	KPL, PSR,	

					NOW	
141	Przyłęki	11	39-37	43	PSR, NOW	
142	Przyłęki	12	39-37	44	KP	
143	Przyłęki	13	39-37	48	NOW	
144	Przyłęki	14	39-37	49	PSR, NOW	
145	Przyłęki	15	39-37	50	NOW	
146	Przyłęki	16	39-37	51	NOW	
147	Zielonka	1	39-37	74	PSR-NOW	
148	Zielonka	2	39-37	75	PSR-NOW	
149	Zielonka	3	38-37	27	NOW	
150	Zielonka	4	39-37	19	NOW	
151	Zielonka	5	39-37	20	NOW	
152	Zielonka	6	39-37	21	NOW	
153	Zielonka	7	39-37	22	NOW	
154	Zielonka	8	39-37	23	NOW	
155	Zielonka	9	39-37	24	NOW	
156	Zielonka	10	39-37	25	KPL	
157	Zielonka	11	39-37	26	NOW	
158	Zielonka	12	39-37	27	NOW	
159	Zielonka	13	39-37	28	NOW	
160	Zielonka	14	39-37	29	NOW	
161	Zielonka	15	39-37	30	NOW	

Wykaz użytych skrótów:

EK - epoka kamienia

PSCh -paleolit schyłkowy

MEZ -mezolit

NE -neolit

NESCH-neolit schyłkowy

KCW - kultura ceramiki wstęgowej

KCWR - kultura ceramiki wstęgowej rytej

KPL - kultura pucharów lejkowatych

KAK - kultura amfor kulistych

KCSZ - kultura ceramiki sznurowej

EB - epoka brązu

WEB - wczesna epoka brązu

KI - kultura iwieńska

KT - kultura trzciniecka

KŁ - kultura łużycka

KPOM - kultura pomorska

HA - okres halsztacki

LAT- okres lateński

OR - okres rzymski

KP - kultura przeworska

WSR - wczesne średniowiecze

PSR - późne średniowiecze

SR - średniowiecze

NOW - czasy nowożytne

8.0. WNIOSKI I ZALECENIA

Na podstawie dokonanego rozpoznania należy uznać, że najcenniejszy zespół obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy tworzą obiekty sakralne i hydrotechniczne związane z Kanałem

Górnonoteckim. Warte uwagi są również cmentarze wiejskie, będące charakterystycznym elementem krajobrazu agrarnego.

Gminna ewidencja zabytków

Pełną ocenę stanu zachowania zabytków utrudnia brak gminnej ewidencji zabytków, weryfikującej zarówno stopień nasycenia obiektami kulturowymi o wartości zabytkowej, jak również diagnozującej jej stan. Z tego powodu w pierwszej kolejności zaleca się przystąpienie do sporządzania gminnej ewidencji według zasad określonych w dokumentach wymienionych w punkcie 7.2.

Rejestr zabytków

Zaledwie jeden zespół obiektów ujęty jest w rejestrze zabytków, będącym podstawową formą ochrony prawnej. W celu zwiększenia ilości wpisów zaleca się stworzenie mechanizmu, który stanowić będzie zachętę dla właścicieli obiektów zabytkowych do dokonywania wpisów do rejestru zabytków. Mechanizm taki oparty może być na utworzonym w drodze uchwały system dofinansowywania prac przy obiektach zabytkowych, gdzie koniecznym warunkiem otrzymania wsparcia będzie wpis obiektu do rejestru zabytków. Dobrze skonstruowana uchwała oprócz funkcji motywacyjnej stanowi zabezpieczenie właściwej ścieżki formalnej, gdyż jakiegokolwiek prace przy zabytku rejestrowym wymagają odpowiednich pozwoleń i uzgodnień, a te z kolei są wydawane na podstawie sporządzonego projektu. Procedura wydawania pozwolenia na prace uwzględnia uzgodnienie projektu z WUOZ, co z kolei zabezpiecza ich przebieg dzięki sprawowanemu nadzorowi konserwatorskiemu.

Parki kulturowe

Park kulturowy jest szczególną formą ochrony obiektów i obszarów o wartości zabytkowej, która łączy ochronę substancji materialnej z aktywną formą wykorzystania elementów zabytkowych. Wśród korzyści płynących z powołania parku kulturowego można wymienić przede wszystkim:

- ochronę prawną zabytku wraz z otoczeniem,
- wzrost świadomości społeczności lokalnej, dotyczący historii oraz wartości posiadanych obiektów zabytkowych, jak i szans wykorzystania ich do promocji danej miejscowości,
- generowanie wydarzeń kulturalnych na bazie powołanego PK – (jak na przykład cykliczna impreza „Wehikuł Czasu”, organizowana w Wietrzychowicach)
- wzrost atrakcyjności turystycznej

W przypadku parku kulturowego mniejsze znaczenie ma ranga czy też skala wchodzących w jego skład obiektów, bardziej istotny jest pomysł na funkcjonowanie. Należy pamiętać, że najkorzystniejszy efekt daje powiązanie w ramach parku elementów kulturowych i krajobrazowych. Na terenie gminy **Białe Błota** do tej formy ochrony można typować przede wszystkim Kanał Górnonotecki wraz z urządzeniami hydrotechnicznymi i otuliną przyrodniczą. W tym wypadku powołanie parku musiałoby mieć charakter ponadlokalny, angażujące kilka gmin. Park mógłby stać się podstawową osią turystyki rekreacyjno-kulturowej.

Działania przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy

Duże znaczenie dla ochrony walorów zabytkowych mają działania podejmowane przez gminę przy zabytkach, których jest właścicielem. Gmina podejmująca prace konserwatorskie czy rewitalizacyjne tworzy i upowszechnia „katalog” dobrych praktyk. W przypadku gminy Białe Błota kluczowe znaczenie ma odpowiedzialna planistyka, zabezpieczająca zarówno istniejące obiekty zabytkowe jak i walory krajobrazowe. Z działań bezpośrednich należałoby rozważyć podjęcie prac rewaloryzacyjnych cmentarzy, w obszarze kulturowym i przyrodniczym, z wykorzystaniem środków ze źródeł związanych z opieką nad dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym.

rewaloryzacyjnych cmentarzy, w obszarze kulturowym i przyrodniczym, z wykorzystaniem środków ze źródeł związanych zarówno z opieką nad dziedzictwem kulturowym jak i przyrodniczym.

Ochrona dziedzictwa niematerialnego

Ochrona dziedzictwa niematerialnego ma najczęściej charakter interakcyjny, przez co stanowi element budujący grupową tożsamość i integrujący lokalną społeczność. Wydaje się zasadne stworzenie systemu wsparcia, opartego na konkursach ofert, kierowanego przede wszystkim do organizacji

pozarządowych chcących aktywnie działać na polu ochrony i popularyzacji wartości związanych z tradycją i historią.

9.0. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

9.1. Priorytety i kierunki działań programu opieki

Priorytet I

Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla następnych pokoleń.

Priorytet II

Ochrona i popularyzacja dziedzictwa kulturowego jako element kształtowania polityki społecznej

Priorytet III

Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa niematerialnego jako element stymulujący wzrost tożsamości lokalnej.

Kierunki działań programu opieki

Priorytet I Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla następnych pokoleń.	
Kierunek 1: Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego	
Kierunek 2: Konserwacja i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego	
Kierunek 3: Dokumentacja dziedzictwa kulturowego	
Priorytet II Ochrona i popularyzacja dziedzictwa kulturowego jako element kształtowania polityki społecznej	
Kierunek 1: Promocja idei ochrony dziedzictwa kulturowego	
Kierunek 2: Promowanie idei wykorzystania dóbr kultury w przedsięwzięciach inwestycyjnych.	
Kierunek 3: Podnoszenie świadomości społecznej i edukacja	
Kierunek 4: Tworzenie społeczeństwa informacyjnego	
Priorytet III Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa niematerialnego jako element stymulujący wzrost tożsamości lokalnej.	
Kierunek 1: Wspieranie lokalnej tradycji	
Kierunek 2: Rozwój świadomości historycznej jako element wzmocnienia więzi społecznych.	
Kierunek 3: Promocja produktu lokalnego jako czynnik podnoszący dochody mieszkańców.	

9.2. DZIAŁANIA PROGRAMU OPIEKI

Priorytet I Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla następnych pokoleń.	
KIERUNEK	DZIAŁANIE
Prawna ochrona zabytków	Wypełnianie przez gminę obowiązków wynikających z zapisów Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
	Przystąpienie do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków.
	Dbłość o ochronę dziedzictwa kulturowego w procesach planistycznych.
	Prowadzenie prac konserwatorskich, rewaloryzacyjnych przy obiektach stanowiących własność gminy, np.: przy zabytkowych

	cmmentarzach.
Konserwacja i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego	Przeprowadzenie analizy finansowej pod kątem możliwości stworzenia przez gminę mechanizmów wsparcia finansowego prac konserwatorskich przy obiektach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków lub objętych innymi formami ochrony prawnej, niebędących własnością Gminy.
	Upowszechnianie wiedzy o możliwościach i sposobach pozyskania środków finansowych na działania związane z konserwacją, restauracją i rewitalizacją obiektów zabytkowych zabytków.
Dokumentacja dziedzictwa kulturowego	
	<p>Udzielanie interwencyjnego wsparcia finansowego pracom dokumentacyjnym obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub objętych innymi formami ochrony prawnej, takich jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - badania architektoniczne, - ekspertyzy konserwatorskie, - badania na obecność polichromii itd. - karty ewidencyjne zabytków, - innej dokumentacji niezbędnej przy rewaloryzacji i konserwacji obiektów zabytkowych
Priorytet II	
Ochrona i popularyzacja dziedzictwa kulturowego jako element kształtowania polityki społecznej	
Promocja idei ochrony dziedzictwa kulturowego	Wspieranie różnorodnych form popularyzatorskich.
	Propagowanie idei i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnych mediach.
Promowani idei wykorzystania dóbr kultury w przedsięwzięciach inwestycyjnych.	Wspieranie szkoleń prezentujących możliwości wykorzystania dóbr kultury w działalności gospodarczej.
	Wspieranie i propagowanie publikacji prezentujących możliwości wykorzystania dóbr kultury w działalności gospodarczej.
	Wspieranie działań zmierzających do stworzenia nowoczesnych i atrakcyjnych produktów turystycznych uwzględniających zasoby kulturowe gminy.
	Wspieranie inicjatyw związanych z imprezami promującymi dziedzictwo kulturowe (jarmarki, festiwale, zloty, rekonstrukcje wydarzeń historycznych itd.)
	Wspieranie inicjatyw związanych z rozwojem bazy turystycznej: <ul style="list-style-type: none"> - wytyczanie nowych szlaków kulturowych - wytyczanie ścieżek rowerowych - rozwój zaplecza noclegowego
Podnoszenie świadomości społecznej i edukacja	
	Wspieranie działań edukacyjnych bazujących na zasobach dziedzictwa kulturowego.
	Wspieranie konkursów związanych z dziedzictwem kulturowym i ochroną dóbr kultury.
	Pozyskiwanie do biblioteki gminnej publikacji związanej z dziedzictwem kulturowym i jego ochroną – m.in. publikacji

	wydawanych i współfinansowanych przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego
	Wspieranie lokalnych grup społecznych i organizacji pozarządowych w przedsięwzięciach edukacyjnych związane z dziedzictwem kulturowym.
Tworzenie społeczeństwa informacyjnego	Wspieranie działań wykorzystujących media cyfrowe w upowszechnianiu dostępu do dziedzictwa kulturowego.
	Aktualizacja gminnej strony internetowej w zakresie informacji o zasobach kulturowych gminy i ich ochronie.
Priorytet III	
Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa niematerialnego jako element stymulujący wzrost tożsamości lokalnej.	
Kierunek 1: Wspieranie lokalnej tradycji	Wspieranie działań podtrzymujących i promujących lokalne tradycje, zwyczaje i produkty.
Kierunek 2: Rozwój świadomości historycznej jako element wzmocnienia więzi społecznych.	Wspieranie konferencji naukowych, sesji, wykładów, prelekcji związanych z historią i dziedzictwem niematerialnym.
	Wspieranie publikacji i wydawnictw związanych z historią i dziedzictwem niematerialnym.
	Inicjowanie lub wspieranie imprez kulturalnych promujących dziedzictwo niematerialne.
	Promowanie dziedzictwa niematerialnego w lokalnych mediach
Kierunek 3: Promocja produktu lokalnego jako czynnik podnoszący dochody mieszkańców.	Wspieranie inicjatyw związanych z wytwarzaniem, promocją i sprzedażą tradycyjnych produktów lokalnych.
	Wspieranie inicjatyw związanych z utrzymaniem ginących zawodów.
	Wspieranie udział w targach i imprezach wystawienniczych.

10.0. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Narzędzia bezpośrednie

- narzędzia wynikające z kompetencji i obowiązków samorządu gminy
- działania w ramach tworzenia prawa miejscowego
- realizowanie obowiązków ustawowych
- obejmowanie zabytków ochroną prawną
- planowanie i realizacja zadań strategicznych
- planowanie długofalowej polityki stabilnego rozwoju
- kształtowanie ładu przestrzennego
- działania w ramach nadzoru i monitoringu

2. Narzędzia finansowe

- prowadzenie polityki budżetowej
- pozyskiwanie środków na zadania związane z opieką nad zabytkami

- wspieranie finansowe, za pośrednictwem dotacji, działań z zakresu opieki nad zabytkami prowadzonych przez podmioty zewnętrzne
- wspieranie finansowe, za pośrednictwem dotacji, innych działań związanych z dziedzictwem kulturowym,
- uwzględnianie zadań finansowych związanych z dziedzictwem kulturowym w „Wieloletnim programie inwestycyjnym” i bieżących uchwałach budżetowych.

3. Narzędzia pośrednie

- inicjowanie procesów systemowej opieki nad zabytkami i dziedzictwem kulturowym
- pełnienie roli informacyjnej, doradczej i szkoleniowej
- koordynacja działań wewnątrz struktury Urzędu oraz działań prowadzonych przez podmioty zewnętrzne
- współpraca i innymi jednostkami samorządowymi
- propagowanie dobrych wzorców w zakresie opieki nad zabytkami
- lobbowanie na rzecz działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego
- podnoszenie świadomości społecznej
- tworzenie przychylnego klimatu i kreowanie pozytywnej współpracy na osi opieka nad zabytkami-lokalny biznes
- podejmowanie działań w zakresie edukacji poprzez gminne instytucje kultury

11.0. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

W ramach priorytetu I Zachowanie dziedzictwa kulturowego dla następnych pokoleń pod uwagę brane będą następujące czynniki:

- zgodność dokumentów opracowywanych przez gminę z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece na zabytkami,
- analiza możliwości wprowadzenia mechanizmów systemowego wsparcia finansowego działań dotyczących ochrony dóbr kultury do „Wieloletniego programu inwestycyjnego”,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach, dofinansowanych dokumentacji itd. oraz liczba obiektów;

W ramach priorytetu II: Ochrona i popularyzacja dziedzictwa kulturowego jako element kształtowania polityki społecznej

- ilość projektów zrealizowanych przy współdziałaniu finansowym gminy w stosunku do liczby złożonych wniosków,
- ilość projektów zrealizowanych przez gminę w ramach zadań własnych;
- ilość utworzonych bądź zmodernizowanych elementów infrastruktury związanych z funkcjonowaniem i rozwojem turystyki (kulturowej),
- ilość utworzonych szlaków turystycznych (tras pieszych, rowerowych, konnych itp.),

W ramach priorytetu III: Zachowanie i popularyzacja dziedzictwa niematerialnego jako element stymulujący wzrost tożsamości lokalnej.

- ilość projektów zrealizowanych przy współdziałaniu finansowym gminy w stosunku do liczby złożonych wniosków,
- ilość projektów zrealizowanych przez gminę w ramach zadań własnych;

Zaprezentowana analiza będzie dokonywana każdorazowo przez wójta gminy Białe Błota po upływie 2 lat funkcjonowania „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Białe Błota na lata 2017-2020” i zakończona w formie sprawozdania przedkładanego Radzie Gminy.

W okresie funkcjonowania programu dopuszcza się zmianę kryteriów oceny.

12.0. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Środki zagraniczne -fundusze europejskie.

2. Środki z budżetu państwa.

3. Środki własne jednostek samorządu terytorialnego.

Zasadniczym dokumentem regulującym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach w Polsce jest ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a zapisy rozdział 7 ustawy regulują zasady finansowania opieki nad zabytkami.

W większości programy dotyczące finansowania zadań związanych z opieką nad zabytkami ogłaszane są co roku, są też programy wieloletnie, częstokroć współfinansowane z funduszy europejskich.

12.1. Środki zagraniczne - fundusze europejskie.

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej istnieje możliwość pozyskiwania środków na ochronę dziedzictwa narodowego z funduszy strukturalnych.

Obecnie istnieją dwa główne źródła finansowania:

- fundusze strukturalne Unii Europejskiej w ramach *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (2014–2020)*, *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020*, *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020*, *Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020*,
- programy wspólnotowe: *Program Kreatywna Europa 2014–2020*, *Program Europa dla Obywateli 2014–2020*.

12.1.1 Program operacyjny Infrastruktura i Środowisko

Na poziomie krajowym dofinansowania pochodzą z *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko* w ramach VIII osi priorytetowej: *Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury*. Wsparcie ukierunkowane jest m.in. na:

- zachowanie dziedzictwa poprzez dofinansowanie prac, związanych z konserwacją i renowacją obiektów zabytkowych.
- działania mające na celu ochronę i zachowanie zabytkowych parków i ogrodów.

Na poziomie krajowym wsparcie mogą otrzymać ściśle określone zadania i beneficjenci:

- obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO lub uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii
- obiekty zlokalizowane na obszarach objętych wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO lub położonych na obszarach uznanych za Pomniki Prezydenta RP.

Za priorytetowe uznano inwestycje, dotyczące zabytków drewnianych (nieruchome i ruchome), rozwoju czytelnictwa i sztuki współczesnej w miastach wojewódzkich, a także inwestycje dotyczące **zabytków techniki** oraz projekty, wynikające z Kontraktów Terytorialnych.

Poziom dofinansowania wynosi 85% (poza Mazowszem) przy maksymalnej wartości projektu, która nie może przekroczyć 5 mln euro (10 mln euro dla obiektów wpisanych na Listę UNESCO, znajdujących się na obszarze UNESCO) i minimalnej wartości projektów: 2 mln euro. W ramach POIiŚ harmonogram naboru wniosków oraz zasady zostały opublikowane na stronie:

www.poiis.mkidn.gov.pl

12.1.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-pomorskiego na lata 2014–2020

Na poziomie województwa podstawowym źródłem sfinansowania działań, związanych z dziedzictwem kulturowym, jest *Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-pomorskiego na lata 2014–2020*. Obowiązujący program nakierowany jest na podnoszenie konkurencyjności regionu.

RPO WK-P 2014–2020 zawiera dwanaście osi priorytetowych, z których jedna nakierowana jest szczególnie mocno na ochronę dziedzictwa kulturowego. Jest to priorytet inwestycyjny: *Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego*, oś 4. *Region przyjazny*

środowisku. Priorytet ten składa się z trzech głównych działań: *rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego, ochrony różnorodności biologicznej, rozwoju wewnętrznych potencjałów województwa*. W ramach działania, poświęconego rozwojowi dziedzictwa kulturowego i naturalnego, można pozyskać środki na projekty infrastrukturalne (bez możliwości wsparcia budowy nowych obiektów), realizowane w instytucjach kultury, bibliotekach, archiwach, muzeach, obiektach i na obszarach zabytkowych, obszarach przemysłowych o wartościach historycznych. Związane z konserwacją, restauracją obiektów zabytkowych; konserwację zabytków ruchomych i materiałów archiwalnych, stanowiących dziedzictwo dokumentacyjne. W ramach działań uwzględnia się wyłącznie projekty tzw. „małej skali” o całkowitej wartości projektu nieprzekraczającej 5 mln euro. Oś ta obejmuje również projekty związane z organizacją imprez kulturalnych, które wykazują znaczny wpływ na gospodarkę regionalną i znaczący wkład w osiągnięcie celów Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego w ramach Obszaru Priorytetowego „Kultura”.

Oprócz tego możliwe jest pozyskanie dofinansowania w ramach innych osi priorytetowych, które nie wiążą się bezpośrednio z działaniami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego. Wsparcie można otrzymać m.in. w: Priorytecie inwestycyjnym: *Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkalnym* można znaleźć dofinansowanie na przeprowadzenie prac, związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.

Szczegółowe informacje na temat Regionalnego Programu Operacyjnego, w tym harmonogramy, wykazy zadań, które mogą otrzymać dofinansowanie, katalog beneficjentów oraz kosztów kwalifikowalnych dostępne są na stronie: www.mojregion.eu, w zakładce: **Regionalny Program Operacyjny**.

12.1.3. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Jest to program dotowany w ramach *Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)*.

PROW daje możliwości uzyskania również na cele związane z ochroną dziedzictwa kulturowego w ramach następujących typów zadań:

- odnawianie lub poprawa stanu zabytkowych obiektów budowlanych, służących zachowaniu dziedzictwa kulturowego,
- zakup obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie z przeznaczeniem na cele publiczne.

Katalog beneficjentów ograniczony jest do gmin oraz instytucji kultury, dla których organizatorem jest JST.

Wsparcie w ramach tego poddziałania ma formę refundacji części kosztów kwalifikowalnych operacji. Dodatkowo można ubiegać się o dofinansowanie inicjatyw, związanych z ochroną dziedzictwa i podtrzymaniem tradycji kulturowych w ramach działania *LEADER*, mającego na celu rozwój lokalny kierowany przez społeczność lokalną, w ramach obszaru wiejskiego zamieszkanego przez minimum 30 000 lub maksimum 150 000 mieszkańców.

Program wymaga opracowania *Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR)*, zawierająca wszelkie aspekty charakterystyczne dla danego terenu i zamieszkującej go ludności, które mogą przyczynić się do rozwoju gospodarczego, turystycznego, społecznego i kulturowego tego obszaru. *LSR* będzie realizowana na obszarze obejmującym przynajmniej dwie gminy, z terenami stanowiącymi (bądź zawierającymi) obszary wiejskie, dla których utworzona zostanie tzw. Lokalna Grupa Działania (LGD). Podejście *LEADER* wskazuje konieczność osiągnięcia przez Lokalną Grupę Działania określonych celów szczegółowych, do których należą m.in.: wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych, i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Zadania realizowane w ramach *LSR* powinny jednak wskazywać na wykorzystanie lokalnych zasobów, takich jak: surowce naturalne, miejscową infrastrukturę, lokalizację (położenia geograficzne), dziedzictwo kulturowe i krajobrazowe, potencjał mieszkańców itp. Więcej informacji na stronie: www.mojregion.eu, w zakładce: **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich**.

12.1.4. Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014–2020

W ramach *Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020* Oś priorytetowa II. *E-Administracja i otwarty rząd*, Priorytet Inwestycyjny 2.3 *Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia*. Cel szczegółowy 4: *Zwiększenie dostępności i wykorzystania informacji sektora publicznego* można sfinansować działania, zwiększające dostępność informacji sektora publicznego. Dofinansowane otrzymać mogą projekty, usprawniające podaż informacji sektora publicznego (ISP) poprzez: digitalizację informacji sektora publicznego, w szczególności zasobów kultury i nauki. Szczegółowy opis działań, harmonogram konkursów dostępny jest na stronie: www.polskacyfrowa.gov.pl

12.1.5. Pozostałe Programy

Ponadto dostępne są programy wspólnotowe, które oferują wsparcie działań, związanych z dziedzictwem kulturowym. *Kreatywna Europa* to nowy program Unii Europejskiej, oferujący wsparcie finansowe dla sektorów audiowizualnych, kultury i kreatywnych. Głównymi celami programu są: promocja europejskiej różnorodności kulturowej i dziedzictwa, budowanie kompetencji profesjonalistów, rozwój publiczności dla odbioru europejskich dzieł m. in. poprzez zwiększanie dostępu do kultury i utworów audiowizualnych.

W ramach tego programu mogą być dofinansowywane wyłącznie projekty „miękkie” (nieinwestycyjne). Grantobiorcą mogą być instytucje i organizacje, działające aktywnie od minimum 2 lat w sektorze kultury i/lub w sektorze kreatywnym, które zawiązały międzynarodowe partnerstwo. Najodpowiedniejszym obszarem na działania w ramach projektów upowszechniających wiedzę o zabytkach i popularyzujących dziedzictwo kulturowe jest obszar Współpracy Europejskiej. Aby złożyć projekt, należy zarejestrować się na platformie ECAS, która dostępna jest w polskiej wersji językowej. Na stronie: www.kreatywna-europa.eu dostępny jest również przewodnik w języku polskim.

Kolejnym programem wspólnotowym, skierowanym na realizację „miękkich” działań projektowych m.in. w tematyce dziedzictwa kulturowego, jest *Program Europa dla Obywateli 2014–2020*, którego celem jest zwiększenie świadomości obywateli o historii i integracji europejskiej oraz pomoc w lepszym zrozumieniu polityki UE i jej wpływu na życie codzienne obywateli jej państw członkowskich. Program zakłada sześć komponentów, których głównym celem jest rozwijanie obywatelstwa europejskiego przez umożliwienie współpracy i uczestnictwa w budowaniu demokratycznej, różnorodnej kulturowo, otwartej na świat Europy; rozwijanie poczucia tożsamości europejskiej, opartej na wspólnych wartościach, historii i kulturze, umacnianie poczucia odpowiedzialności za UE wśród obywateli; pogłębianie tolerancji i wzajemnego zrozumienia między obywatelami Europy. Na stronie internetowej europadlaobywateli.pl dostępny jest *Przewodnik programowy* w języku polskim oraz wszelkie niezbędne informacje na temat grantów.

12.2. Środki krajowe

12.2.1. Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Co roku w ramach *Programów Ministra* ogłaszane są nabory wniosków na różnego rodzaju działania, związane ze współfinansowaniem zarówno projektów miękkich, jak i twardych. Celem tych programów jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. O współfinansowanie mogą ubiegać się podmioty, realizujące zadania związane m.in. z ochroną i zachowaniem dziedzictwa narodowego, budową nowych obiektów, rozbudową, przebudową, remontem infrastruktury kultury oraz infrastruktury szkolnictwa artystycznego, realizacją międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych, rozwojem społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury oraz rozwojem zasobów ludzkich i podnoszeniem poziomu wykształcenia społeczeństwa.

Innym programem realizowanym przez MKiDN jest program specjalny, tzw. *Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego*, za pomocą którego można wspierać zadania, których realizacja znacząco wpłynie na dostępność do kultury na danym obszarze, zaangażuje różnorodne grupy społeczne oraz wesprze międzynarodową współpracę artystów i wymianę dzieł. Mechanizm

programu polega na zwiększeniu efektywności wykorzystania funduszy europejskich poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań, na realizację których można ubiegać się o współfinansowanie w ramach programów europejskich.

Szczegółowe informacje na temat programów, priorytetów oraz dat naborów i operatorów dostępne są na stronie www.mkidn.gov.pl w zakładce: **Finanse: Programy Ministra**.

12.2.2. Dofinansowanie z Narodowego Centrum Nauki

Na sfinansowanie projektów badawczych, stypendiów doktorskich i staży z zakresu dziedzictwa narodowego można ubiegać się w Narodowym Centrum Nauki, które jest agencją wykonawczą, służącą wspieraniu działalności naukowej. Narodowe Centrum Nauki co roku organizuje szereg konkursów na projekty badawcze m.in. dla osób, rozpoczynających karierę naukową (Preludium, Sonata, Harmonia, Symfonia), zakup lub wytworzenie aparatury naukowo-badawczej (Opus), stypendia doktorskie (Etiuda), krajowe staże po uzyskaniu stopnia naukowego doktora (Fuga). Szczegółowe informacje na temat typu konkursów, warunków, trybu oraz terminów rozpoczęcia i zakończenia naboru wniosków znaleźć można na stronie www.ncn.pl w zakładkach **Finansowanie nauki – Konkursy**.

12.2.3. Dofinansowanie z Narodowego Centrum Kultury

Narodowe Centrum Kultury jest kolejną państwową instytucją kultury, powołaną w celu promocji polskiego dziedzictwa narodowego jako elementu europejskiego dziedzictwa kulturowego. Jej celem jest wspomaganie działających w dziedzinie kultury i dziedzictwa narodowego ruchów społecznych oraz organizacji pozarządowych; skupia się głównie na prowadzeniu prac badawczych i eksperckich w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego. Narodowe Centrum Kultury prowadzi wiele działań miękkich, popularyzujących szeroko rozumiane dziedzictwo kulturowe. Więcej informacji na temat szkoleń, konkursów i programów można znaleźć na stronie www.nck.pl.

12.2.3. Dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska

W przypadku parków, ogrodów i innych form zaprojektowanej zieleni, wpisanej do rejestru zabytków, o dotację lub pożyczkę na ochronę tej formy zabytku można ubiegać się w programie priorytetowym *Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej*, obsługiwanym przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Jego celem jest powstrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej i krajobrazowej, odtworzenie i wzbogacenie zasobów przyrody oraz skuteczne zarządzanie gatunkami i siedliskami. Program realizowany jest w latach 2015–2023. Pozyskane środki mogą zostać wykorzystane na działania, związane z utrzymaniem i zachowaniem zabytkowych parków oraz ogrodów, w tym na zakup sprzętu do prac pielęgnacyjnych w ramach przedsięwzięć, dotyczących prac rewitalizacyjnych i konserwatorskich, jako ich integralny element. Nabór wniosków odbywa się w trybie ciągłym oraz konkursowym. Terminy, sposób składania i rozpatrywania wniosków określone zostaną w ogłoszeniu o naborze oraz regulaminie, umieszczonym na stronie: www.nfosigw.gov.pl w zakładce: **oferta finansowania**.

12.2.4. Fundusz Kościelny

Osoby prawne, związane z Kościołem, mogą liczyć na wsparcie z Funduszu Kościelnego. Dotacje są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i tylko na wykonywanie podstawowych prac, zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże), ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych (takich jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony) oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz

(takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki). Szczegółowe informacje, dotyczące naboru wniosków, zamieszczone są na stronie: www.mswia.gov.pl w zakładce: **Wyznania i mniejszości: Fundusz Kościelny**.

12.2.5. Środki w dyspozycji Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków

Część środków z budżetu państwa, będących w dyspozycji wojewody, rozdysponowywana jest przez wojewódzkie urzędy ochrony zabytków, które udzielają dotacji na podstawie ustalonych i ogłoszonych kryteriów w drodze naboru wniosków. Środki mogą zostać przeznaczone na pokrycie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, wpisanym do rejestru zabytków. Prace powinny być realizowane w roku udzielenia dotacji, a także przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja). Środki finansowe na pokrycie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych mogą obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty budowlane, określone w art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i być udzielone w wysokości do 50% tych nakładów. W uzasadnionych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną bądź naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac, lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac przy zabytku, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Sposób i kryteria oceny dostępne są na stronie: www.torun.wkz.gov.pl, w zakładce: **Dotacje i refundacje**, natomiast wzór wniosku do pobrania w zakładce: **Druki do pobrania**.

12.2.6. Pozostałe źródła finansowania na poziomie krajowym

Innym dostępnym źródłem sfinansowania prac przy obiektach zabytkowych są środki, rozdysponowywane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Dotacje te przyznawane są na przystosowanie obiektów kulturalnych do potrzeb osób niepełnosprawnych. Beneficjentem mogą zostać organizacje sportowe, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych, osoby prawne i jednostki organizacyjne, nieposiadające osobowości prawnej. Wszelkich informacji na ten temat należy szukać na stronie: www.pefron.org.pl, w zakładce: **Obsługa dofinansowań i refundacji**.

W ramach krajowych środków Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej co roku ogłasza nabór wniosków o dotacje z *Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020*, które mogą być wykorzystane do wsparcia działań, związanych z dziedzictwem materialnym i niematerialnym. Pomoc można wykorzystać na projekty, obejmujące szkolenia i warsztaty oraz publikację broszur, wnioskodawcami powinny być małe, młode organizacje o charakterze lokalnym. Ogłoszenia o corocznych naborach zamieszczone są na stronie: www.mpips.gov.pl, w zakładce: **Aktualności, Organizacje pozarządowe** lub www.pozytek.gov.pl, w zakładce: **Aktualności**.

12.3. Środki samorządowe

Poza środkami, pochodzącymi z budżetu państwa, istnieją możliwości pozyskania wsparcia finansowego z budżetów samorządów. Na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku, wpisanym do rejestru, mogą być również udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa. Każdy organ stanowiący jednostkę samorządu terytorialnego może w drodze uchwały określić tryb, warunki i sposób udzielania takich dotacji.

12.3.1. Dotacje Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego

W województwie kujawsko-pomorskim od 2008 na podstawie uchwały Nr XXV/497/08 Sejmiku Województwa zostały określone „Zasady udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego”, na podstawie których co

roku udzielane są dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków. O dotację może ubiegać się każdy podmiot, posiadający tytuł prawny do zabytku, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie przy zabytku prac lub robót budowlanych, mieszczących się w katalogu wskazanym w art. 77 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, które wnioskodawca zamierza wykonać w roku, na który zostanie udzielona dotacji. Zasady i tryb ten nie przewiduje refundacji poniesionych kosztów. Kompleksowe informacje dostępne są na stronie: www.bip.kujawsko-pomorskie.pl, w zakładce: **Procedury załatwiania spraw, Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru położonych na obszarze Województwa Kujawsko-Pomorskiego.**

12.3.2. Dotacje powiatowe i gminne.

Poza Samorządem Województwa Kujawsko-Pomorskiego w oparciu o art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku, wpisanym do rejestru, udzielają również samorządy powiatów i gmin. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji, sposób jej rozliczenia i sposób kontroli prac określają uchwały Rad Powiatów i Rad Gmin. Informacji na temat możliwości pozyskania środków należy szukać na stronach internetowych samorządów lub w Biuletynach Informacji Publicznej, który jest prowadzony przez każdą jednostkę samorządu terytorialnego.

Oprócz wspierania przedsięwzięć twardych, samorządy dofinansowują również działania miękkie poprzez corocznie ogłaszane konkursy ofert oraz Stypendia Marszałka. Dotacje w ramach otwartych konkursów są udzielane dla organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na wsparcie realizacji zadań publicznych w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Wszelkie informacje na temat zakresu wsparcia, rodzaju zadań i kosztów, które mogą być finansowane, dostępne są na stronie: www.ngo.kujawsko-pomorskie.pl, w zakładce: **Otwarte konkursy ofert.**

12.3.3. Stypendia Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego

W przypadku projektów indywidualnych z zakresu opieki nad zabytkami, gdy wnioskodawcą jest osoba fizyczna, mieszkająca bądź ucząca się (uczniowie i studenci studiów stacjonarnych) na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, która zamierza realizować przedsięwzięcia, polegające na wykonaniu dzieła, projektu artystycznego lub twórczego, nagraniu płyty, filmu, katalogu, publikacji, itp. oraz chętna do podjęcia studiów na uczelni artystycznej, dodatkowej edukacji artystycznej, stażu, doskonaleniu warsztatu twórczego lub wykonawczego, może ubiegać się o przyznanie stypendium artystycznego dla osób zajmujących się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury i opieką nad zabytkami. Stypendia Marszałka Województwa przyznane są w trybie konkursu, ogłaszanego przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Warunki przyznania stypendium oraz wzór wniosku i wszelkie niezbędne dane znajdują się na stronie: www.bip.kujawsko-pomorskie.pl, w zakładce: **Procedury załatwiania spraw: Stypendia artystyczne dla osób, zajmujących się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury i opieką nad zabytkami.**

12.3.4. Środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

W województwie kujawsko-pomorskim właściciele oraz zarządcy zabytkowych parków mogą skorzystać ze wsparcia finansowego, proponowanego przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu. Rada Nadzorcza w drodze uchwały przyjmuje zasady udzielania pomocy finansowej ze środków, które są w jej dyspozycji. O pomoc mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, państwowe jednostki budżetowe, przedsiębiorcy, instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz osoby fizyczne. Wsparcie udzielane jest m.in. w formie

pożyczek, umorzenia pożyczek i bezzwrotnych dotacji na realizację przedsięwzięć, związanych z edukacją ekologiczną, ochroną przyrody i krajobrazu, ochroną powietrza, gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi oraz zasobów wodnych, badaniami naukowymi, a także monitoringiem środowiska. Wojewódzki Fundusz nie rozpatruje wniosków o udzielenie dofinansowania na przedsięwzięcia zakończone w dniu złożenia wniosku. Szczegółowy opis zasad i form wsparcia dostępny jest na stronie: www.wfosigw.torun.pl, w zakładce: **Serwis beneficjenta, Zasady finansowania.**

12.3.5. Pozostałe źródła

Od 2012 r. Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, chcąc wyróżnić prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytkach województwa kujawsko-pomorskiego, cechujące się wysoką jakością oraz szczególną dbałością o kompleksowe przywrócenie im świetności i utrwalenie ich kulturowej wartości, promować dobre wzorce realizacji prac przy zabytku oraz uhonorować autorów szczególnych osiągnięć, związanych z opieką nad zabytkami i ochroną zabytków, przyznaje Medale Hereditas Saeculorum, będący główną nagrodą w Konkursie *Dziedzictwo Wieków*. W tym celu została powołana specjalna Kapituła, składająca się z ekspertów z zakresu dziedzictwa narodowego i oceniająca nadesłane wnioski przez właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych, jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, fundacje działające na polu ochrony i opieki nad zabytkami, służby konserwatorskie oraz muzea. Uroczystość wręczenia medali laureatom odbywa się podczas wojewódzkiej inauguracji Europejskich Dni Dziedzictwa. Wniosek i regulamin konkursu dostępne są na stronie: www.kujawsko-pomorskie.pl, w zakładce: **Kultura, Dziedzictwo Wieków.**